

EEN WOORDVOERDER IN MAATPAK

Een receptieonderzoek naar de betekenisgeving van
jongvolwassenen aan politiek in *De Wereld Draait Door*

Master Thesis Media & Journalistiek
Erasmus Universiteit Rotterdam

Studiejaar: 2011/ 2012
Begeleider: Dr. Chris Aalberts
Student: Charlotte Anne van Son
Studentnummer: 349440
Adres: Fultonstraat 5a, 2562 XB
's-Gravenhage
E-mail: son_charlotte@hotmail.com
Deadline: 22-06-2012

SAMENVATTING

In deze Master Thesis wordt onderzocht hoe jongvolwassenen betekenis geven aan optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door*. Bestaand onderzoek toont aan dat de huidige samenleving gekenmerkt wordt door een publieksdemocratie, waarin burgers zich hebben ontwikkeld tot passieve stemmers. De burger is niet meer op de hoogte van alle politieke ontwikkelingen en besteedt nog maar selectief aandacht aan de onderwerpen die voor hem of haar interessant zijn. Om burgers te bereiken probeert de politiek in te spelen op de behoeften van de doelgroep. Hierbij wordt verwacht dat een informatieve boodschap in een amuserende verpakking voor jongvolwassenen aantrekkelijker is dan traditionele politieke informatie. In een tijd waarin popularisering van politiek een steeds belangrijkere rol inneemt bij het informeren van burgers, is het relevant om te onderzoeken hoe jongvolwassenen betekenis geven aan optredens van politici. In deze Master Thesis wordt onderzocht hoe zij dat doen in het programma *De Wereld Draait Door*. De centrale vraagstelling luidt dan ook als volgt: *Hoe geven hoog- en laagopgeleiden betekenis aan optredens van politici in De Wereld Draait Door*.

Dit receptieonderzoek bestaat uit zes focusgroepen met vier jongvolwassenen per focusgroep. Deze zes focusgroepen zijn verdeeld onder hoog- en laagopgeleiden. Tijdens de focusgroepen zijn drie fragmenten van optredens van politici in *De Wereld Draait Door* aan de respondenten getoond. Na het tonen van de fragmenten konden de jongvolwassenen reageren op de optredens van de politici. De transcripten van de focusgroepen zijn vervolgens aan de hand van de gefundeerde theoriebenadering geanalyseerd.

De resultaten tonen aan dat er een duidelijk verschil bestaat in de betekenisgeving tussen hoog- en laagopgeleiden. Een belangrijk verschil in de betekenisgeving wordt gekenmerkt door het begrijpen van de inhoud van de discussies. Laagopgeleiden hebben meer moeite met het volgen van de discussies en reflecteren hierdoor minder kritisch op de fragmenten. Een ander belangrijk punt is het verwachtingspatroon van hoogopgeleiden. Zij geven aan het programma als laagdrempelig te ervaren, waardoor laagopgeleiden zich volgens hen gemakkelijk kunnen laten informeren over politieke ontwikkelingen. Dit zou het programma volgens hoogopgeleiden aantrekkelijk maken voor lager opgeleiden. Laagopgeleiden bevestigen deze verwachting echter niet en geven juist aan moeite te hebben met het volgen van de discussies. Hierbij geven zij aan niet geïnteresseerd te zijn in de politiek en liever naar amuserende programma's te kijken. Hieruit blijkt dat popularisering over het algemeen interessanter is voor hoogopgeleiden die zich graag op een luchtige manier laten informeren over de politiek.

VOORWOORD

Voordat ik aan deze studie begon vond ik de politiek maar saai en onbelangrijk. Ik keek weinig naar het nieuws en wanneer er over politieke ontwikkelingen gesproken werd haakte ik vrij snel af. In de afgelopen twee jaar is mijn houding jegens de politiek dusdanig veranderd dat nu zelfs mijn Master Thesis in het teken staat van de gepopulariseerde politiek. De colleges van mijn begeleider Chris Aalberts hebben mij de afgelopen twee jaar geïnspireerd om mijn horizon te verbreden en verder te kijken dan het stoffige beeld dat ik van de politiek had. Tot mijn eigen verbazing sprak de gepopulariseerde politiek mij in het schakelprogramma van de opleiding Media & Journalistiek al aan, waardoor ik in het masterjaar een bewuste keuze heb gemaakt om dit onderwerp te selecteren voor mijn thesis.

Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om de mensen te bedanken die mij hebben gesteund en aangemoedigd. Dit heeft mij ontzettend veel energie gegeven om hard te werken aan en tijd vrij te maken voor mijn scriptie. Ten eerste wil ik mijn begeleider Chris Aalberts bedanken voor zijn inspiratie, nuchtere feedback en flexibiliteit. Wat ik ontzettend waardeer is dat ik nooit lang op mailantwoord hoefde te wachten waardoor ik altijd snel weer aan de slag kon. Ten tweede wil ik mijn vriend Bas Mons, die het tijdens mijn afstuderen soms zwaar te verduren heeft gehad, bedanken voor zijn steun en vertrouwen. Tot slot wil ik mijn moeder Nanda Boldingh en stiefvader Robert Schaap bedanken voor hun aanmoediging en grenzeloze vertrouwen in mij.

Charlotte van Son,

juni 2012

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	Blz.6
1.1 Onderzoeksvraag	Blz.8
1.2 Theoretische relevantie	Blz.8
1.3 Maatschappelijke relevantie	Blz.9
2. THEORETISCH KADER	Blz.10
2.1 Popularisering van politiek	Blz.10
2.1.1 Verklaring van de gepopulariseerde politiek	Blz.12
2.1.2 Het continuüm van de gepopulariseerde politiek	Blz.13
2.2 Normatieve beelden	Blz.16
2.2.1 Democratie	Blz.16
2.2.2 Media	Blz.19
2.2.3 Burgers	Blz.20
2.3 Receptie door burgers	Blz.23
2.3.1 Betekenisgeving	Blz.24
2.3.2 Betekenisgeving aan de gepopulariseerde politiek	Blz.25
2.4 Conclusie	Blz.28
3. METHODE	Blz.29
3.1 Focusgroepen	Blz.29
3.2 Respondenten	Blz.31
3.3 Materiaal	Blz.33
3.3.1 Bonuscultuur	Blz.34
3.3.2 Job Cohen	Blz.35
3.3.3 The Rise of Emile Roemer	Blz.35
3.4 Gefundeerde theoriebenadering	Blz.36
4. RESULTATEN	Blz.38
4.1 Introductie	Blz.38
4.2 De Wereld Draait Door	Blz.39
4.2.1 Kwaliteit	Blz.39
4.2.2 Laagdrempeligheid	Blz.43

4.2.3 Format	Blz.44
4.2.4 Expertise	Blz.46
4.3 Discussie	Blz.49
4.3.1 Kwaliteit	Blz.49
4.3.2 Argumentatie	Blz.52
4.3.3 Informatie & amusement	Blz.53
4.4 Politici	Blz.54
4.4.1 Uitstraling	Blz.55
4.4.2 Authenticiteit	Blz.59
4.4.3 Geloofwaardigheid	Blz.60
5. CONCLUSIE	Blz.62
5.1 Resultaten	Blz.62
5.1.1 Beantwoording deelvragen	Blz.64
5.2 Discussie	Blz.65
5.3 Beperkingen en aanbevelingen	Blz.67
Literatuurlijst	Blz.68

Vanwege de omvang van de transcripten bevinden de bijlagen zich in een apart document.

1. INLEIDING

De laatste jaren is *popularisering* een belangrijke communicatiestrategie geworden binnen de Haagse politiek. Met behulp van popularisering hebben verschillende politieke partijen in het huidige publieke debat grote aanhang weten te verwezenlijken. Zij hebben zo geprobeerd de kloof tussen burgers en politici te verkleinen. Popularisering richt zich over het algemeen op de kloof tussen de politiek en ongeïnformeerde burgers. Vooral over de jongere generatie blijkt reden tot zorg te bestaan wanneer het aankomt op de politieke betrokkenheid (Aalberts, 2006). Om deze jongere generatie te bereiken, probeert de gepopulariseerde politiek in te spelen op de interesses van de doelgroep met als doel politieke betrokkenheid te bewerkstelligen en stemmen te winnen.

De popularisering van politiek is op verschillende manieren in de praktijk gebracht. Zo bracht de populaire muziekkzender MTV in 2006 het programma *Coolpolitics*, waarin geprobeerd werd de politiek een jeugdige uitstraling te geven. Dat gebeurde door het vertrouwde decor van MTV te behouden en de presentatoren eenvoudige taal te laten gebruiken (Aalberts, 2006). Ook bracht de publieke omroep BNN in 2002 het programma *LijstNul*. Het programma richtte zich op een jong publiek en had als doel de politiek toegankelijk te maken door informatieve boodschappen te presenteren in een amuserende verpakking. Een andere gepopulariseerde vorm van politiek is het optreden van politici in *De Wereld Draait Door*. Het programma, dat wordt gepresenteerd door Matthijs van Nieuwkerk, is een combinatie van nieuws en amusement. De presentator stelt tijdens het programma politici kritische vragen en verpakt nieuws en informatie in een laagdrempelig programma met een hoge amusementswaarde.

Een belangrijk onderdeel van de gepopulariseerde politiek is de populaire cultuur waarbinnen deze tot uiting komt (Aalberts, 2006). Van Zoonen (2004) geeft aan dat de politiek gebruik dient te maken van deze populaire cultuur om politieke betrokkenheid te bewerkstelligen. De populaire cultuur omschrijft Van Zoonen (2004) als verschillende populaire uitingsvormen van plezier, vrije tijd, stijl en identiteit die gekoppeld zijn aan persoonlijke, expressieve, politieke en culturele economie. Hieronder vallen bijvoorbeeld muzikale, visuele, schriftelijke en lichamelijke uitingen waar mensen veel gebruik van maken (Aalberts, 2006). Volgens Van Zoonen (1999) is de televisie de meest zichtbare vorm van de populaire cultuur en een medium waarmee andere vormen van de populaire cultuur de burgers bereiken.

Een veelvoorkomende vorm van gepopulariseerde politiek ligt volgens Van Zoonen (1999) in de nadruk op het privéleven en op de persoonlijke eigenschappen van politici die onder andere aandacht krijgen op televisie. Deze ontwikkeling heeft ertoe geleid dat politici twee nieuwe communicatieve vaardigheden moeten bezitten. Enerzijds wordt verwacht dat politici hun privéleven

als interessant en inspirerend kunnen neerzetten. Anderzijds wordt verwacht dat de persoonlijkheid van een politicus zichtbaar wordt (Van Zoonen, 1999). Deze persoonlijke eigenschappen van politici zullen naar verwachting in het programma *De Wereld Draait Door* tot uiting komen in de discussies die gevoerd worden. Uit deze discussies zal bijvoorbeeld blijken hoe politici omgaan met de op de persoon gerichte kritiek van Matthijs van Nieuwkerk. Dit zal vervolgens inzicht bieden in de persoonlijke eigenschappen van de politici.

In navolging van Niemi en Hepburn (1995) geeft Aalberts (2006) aan dat jongeren tussen de 14 en 25 jaar veel leren over de politiek. In deze leeftijdsfase ligt de focus op het leren van volwassenenattitudes, volgen jongeren politiek onderwijs en vinden er belangrijke sociale en psychologische ontwikkelingen plaats (Aalberts, 2006). Volgens Niemi en Hepburn (1995) worden in deze leeftijdsfase de meeste politieke standpunten ontwikkeld. Aalberts (2006) geeft ook aan dat jongeren naarmate zij ouder worden meer interesse hebben in de politiek. Dit onderzoek richt zich daarom op jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar. Deze onderzoeksgroep is geselecteerd omdat in deze leeftijdscategorie naar verwachting de politieke voorkeur en betrokkenheid vanuit een persoonlijke interesse worden ontwikkeld. Daarnaast geeft Aalberts (2006) aan dat hoogopgeleiden meer betrokken zijn bij de politiek dan laagopgeleiden. Volgens Van Reybrouck (2008) zorgt het verschil in politieke betrokkenheid voor een kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. Dit maakt het interessant om te onderzoeken of er een verschil bestaat in hoe hoog- en laagopgeleiden betekenis geven aan de optredens van politici in *De Wereld Draait Door*.

Volgens Aalberts (2006) hebben jongeren een voorkeur voor nuttige informatie die de politieke boodschap verduidelijkt en hen helpt een keuze te maken bij verkiezingen. Bovendien zegt Aalberts (2006) in navolging van Baum (2002) dat de populaire cultuur een belangrijke bron vormt voor jongeren om nieuwe informatie op te doen over de politiek. Hieruit vloeit de verwachting voort dat jongvolwassenen in deze leeftijdsfase interesse hebben voor programma's met zowel politieke als amuserende onderwerpen.

Een programma dat politieke en amuserende onderwerpen combineert, is het programma *De Wereld Draait Door*. In het programma worden amusante filmfragmenten, nieuwsberichten en foto's becommentarieerd door politici, bekende Nederlanders en experts op de desbetreffende gebieden. Politici benutten de amusementswaarde van het programma om hun boodschap over te brengen. Vanwege deze combinatie van ingrediënten is het interessant om te onderzoeken hoe jongvolwassenen betekenis geven aan popularisering van politiek in *De Wereld Draait Door*. Dit onderzoek zal onder andere inzicht bieden in welk beeld jongvolwassenen van politiek krijgen via het programma *De Wereld Draait Door*.

1.1 Onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te bieden in hoe hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar optredens van politici in een infotainment programma als *De Wereld Draait Door* ontvangen. Om te onderzoeken hoe hoog- en laagopgeleiden betekenis geven aan deze optredens, zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

De centrale onderzoeksvraag is als volgt geformuleerd:

- *Hoe geven hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar betekenis aan optredens van politici in De Wereld Draait Door?*

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is een aantal deelvragen opgesteld. Met behulp van deze deelvragen zal uiteindelijk de bovenstaande hoofdvraag beantwoord worden.

- *Hoe geven hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar betekenis aan het programma De Wereld Draait Door?*
- *Hoe geven hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar betekenis aan de discussies met politici in De Wereld Draait Door?*
- *Wat doen hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar met de beelden van politici in De Wereld Draait Door?*

1.2 Theoretische relevantie

In de wetenschap wordt geregeld aandacht besteed aan popularisering. Zo zijn de politieke betrokkenheid van burgers, de aantrekkelijkheid van de politiek en de kloof tussen burgers en politici bekende vraagstukken binnen de politieke wetenschappen. Dit onderzoek zal voortborduren op voorgaand onderzoek naar popularisering van politiek en heeft als doel inzicht te bieden in de manier waarop jongvolwassenen betekenis geven aan optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door*.

In onderzoek naar popularisering van politiek is receptieonderzoek nog onderbelicht. Zo richten onderzoeken van Liesbet van Zoonen (2002; 2004; 2005) en Kees Brants (1995; 1998; 2005) zich voornamelijk op inhoudsanalyses die als doel hebben achtergrondinformatie te verschaffen over de gepopulariseerde politiek. Deze inhoudsanalyses zeggen echter niets over de ontvangst door burgers. In tegenstelling tot Liesbet van Zoonen en Kees Brants richt Chris Aalberts (2006) zich wel op de ontvangst door de burgers. In zijn onderzoek naar jongeren en popularisering van politiek staat dan ook receptieonderzoek centraal (Aalberts, 2006).

Dit onderzoek kan beschouwd worden als een replicatie van het promotieonderzoek *Aantrekkelijke politiek?* van Aalberts (2006). Daarnaast draagt dit onderzoek theoretisch bij aangezien er een nieuwer programma onderzocht wordt. Zo wordt het programma *LijstNul*, dat centraal staat in het onderzoek van Aalberts (2006), vandaag de dag niet meer uitgezonden en is *De Wereld Draait Door* elke doordeweekse avond op Nederland 3 te zien. Tot slot is er ook een verschil op te merken in de onderzoeksgroep, dat het onderzoek theoretisch relevant maakt. Waar onderzoek van Aalberts (2006) zich richt op jongeren tussen de 14 en 25 jaar, richt dit onderzoek zich op hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar, omdat deze naar verwachting een persoonlijke interesse hebben in de politiek.

1.3 Maatschappelijke relevantie

Niet alleen de wetenschap houdt zich bezig met popularisering van politiek. Ook in de dagelijkse maatschappij wordt veel geschreven en gesproken over de positieve dan wel negatieve effecten van dit fenomeen. De populaire cultuur wordt door politici gebruikt om meer burgers te bereiken en de politiek toegankelijker te maken. Dit onderzoek is opgezet om een bijdrage te leveren aan de maatschappelijke discussie over de effectiviteit van de gepopulariseerde politiek en de heersende mening van burgers en experts over deze popularisering.

De spil van het onderzoek is de betekenisgeving door jongvolwassenen aan optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door*. Aangezien de gepopulariseerde politiek in deze tijd een steeds vaker voorkomend verschijnsel is, is het maatschappelijk relevant om te onderzoeken hoe hoog- en laagopgeleiden reageren op mediaoptredens van politici en hoe zij daar betekenis aan geven. Deze informatie kan de politiek helpen een breder draagvlak te creëren via de populaire cultuur.

2. THEORETISCH KADER

In het theoretisch kader worden de belangrijkste concepten besproken die relevant zijn voor het debat over popularisering. Hierbij wordt aandacht besteed aan voorgaand onderzoek rondom popularisering en wordt geanalyseerd of deze eerdere studies relevant zijn voor dit onderzoek. Allereerst zal toegelicht worden welke definities in de wetenschap bestaan van popularisering en wat de kern van deze definities is. Dit wordt gevolgd door een uitleg van verschillende normatieve beelden over de publieksdemocratie, de relatie tussen de media en de politiek en de politieke betrokkenheid van burgers. Tot slot wordt toegelicht hoe de betekenisgeving aan de gepopulariseerde politiek door burgers eruit ziet.

2.1 Popularisering van politiek

In de afgelopen decennia heeft de politieke communicatie een belangrijke verandering ondergaan die grote gevolgen heeft gehad voor de democratische politiek. Voorheen waren burgers voor hun informatie afhankelijk van de traditionele politieke communicatie. Tegenwoordig wordt de berichtgeving veel meer gestuurd door de samenstelling van het te bereiken publiek dan door de boodschap zelf. In zekere zin is de politieke boodschap dus vraaggestuurd geworden. Om in te spelen op de behoeften van burgers, richt deze vraaggestuurde politiek zich tegenwoordig onder meer op verschillende uitingen binnen de populaire cultuur. Om grote groepen burgers te bereiken, is het belangrijk dat de politiek voorziet in de behoefte aan berichtgeving met een hoge amusementswaarde. Hierbij kunnen politici bijvoorbeeld hun informatieve boodschap op een amuserende manier presenteren die laagdrempelig en voor de doelgroep begrijpelijk is.

Het fenomeen waarbij de politiek burgers zowel amuseert als informeert, wordt in de wetenschap met verschillende termen aangeduid (Brants, 1998; Van Zoonen, 2004; Wijfjes, 2006). Brants (1998) benoemt het fenomeen waarbij de politiek zich richt op de populaire cultuur als 'infotainment'. De kern van deze opvatting is dat twee voorheen gescheiden programma-elementen gecombineerd worden om het publiek zowel te amuseren als te informeren. Met de komst van infotainment ontstond er een duidelijke vervaging van de lijn tussen informatieve programma's en amusementsprogramma's. Deze vervaging wordt mede bepaald door twee ontwikkelingen. Enerzijds probeert het traditionele, harde nieuws rekening te houden met de amusementswaarde van het programma. Anderzijds komen in amusementsprogramma's steeds meer serieuze onderwerpen aan bod (Moy, Xenos & Hess, 2005). Een voorbeeld van een programma waarin rekening werd gehouden met de informatieve én de amusementswaarde is een aflevering van de Amerikaanse talkshow *Ellen*.

Presentatrice Ellen Degeneres ontving in haar talkshow presidentskandidaat Barack Obama, die al dansend en schijnboksend op het podium verscheen. Barack Obama vertelde in de talkshow over zijn persoonlijke leven als presidentskandidaat en over zijn plannen voor de toekomst van Amerika. Dit is een voorbeeld van een politieke boodschap in een populaire verpakking, met als doel burgers te bereiken en stemmen te winnen.

Van Zoonen (2004) benoemt het fenomeen, dat Brants (1998) als 'infotainment' beschrijft, als 'popularisering'. De kern van deze opvatting is dat de politiek gebruik maakt van verschillende uitingen binnen de populaire cultuur om burgers op een amuserende wijze te informeren over politieke ontwikkelingen. Aangezien popularisering van politiek tot uiting komt binnen de populaire cultuur, kan er aangenomen worden dat er zonder de populaire cultuur geen sprake kan zijn van gepopulariseerde politiek. Van Zoonen (2004) geeft de volgende definitie van de populaire cultuur: de verschuiving van sociale omgang, betekenissen en teksten die functioneren als uitingsvormen van plezier, vrije tijd, stijl en identiteit en die gekoppeld zijn aan persoonlijke, expressieve politiek en culturele economie. Hieronder vallen bijvoorbeeld muzikale, visuele, schriftelijke en lichamelijke uitingen. In tegenstelling tot de omschrijving van Brants (1998), waar infotainment gebaseerd is op twee programma-elementen die elkaar tegemoet zijn gekomen, beschrijft Van Zoonen (1999) cultuurproducten waar mensen veel gebruik van maken en dus als populair beschouwd kunnen worden. Ondanks de verschillende definities van deze trends is de kern in de praktijk vrijwel gelijk. In alle gevallen vindt een duidelijke convergentie plaats van twee voorheen gescheiden elementen.

Behalve over de begrippen popularisering en infotainment, wordt er in de wetenschap ook gesproken van medialogica. Volgens Wijfjes (2006) zouden de media hierbij het politieke debat bepalen in plaats van de politiek zelf. De kern van deze opvatting is dat de politiek zich meer en meer voegt naar de productiewijze van de media en langzaam de focus richt op niet-rationeel geordende informatie (Wijfjes, 2006). Hierbij kan gedacht worden aan een begrijpelijke politiek, die aansluit bij de retoriek van de vooral visuele media (Wijfjes, 2006). Deze opvatting komt overeen met de beschrijving van Brants (1998), maar onderscheidt zich van het begrip infotainment aangezien de media in de opvatting van medialogica bepalend zijn en dus een dominant karakter hebben. De politiek wordt volgens deze opvatting gedwongen om zich aan te passen aan de media om burgers te bereiken. Infotainment daarentegen beschrijft het fenomeen waarbij twee programma-elementen gecombineerd worden om een programma aan te passen aan een trend in de maatschappij. Dat staat in principe los van de politieke boodschap als zodanig en heeft een minder dominerend karakter. Ook het begrip popularisering van Van Zoonen (2004) beschrijft het gebruik van de politiek van de populaire cultuur. Van Zoonen (2004) geeft echter in haar studie wel aan dat de politiek gebruik moet maken van de populaire cultuur om burgers te bereiken, maar formuleert dit als een richtlijn.

2.1.1 Verklaring van de gepopulariseerde politiek

Ten opzichte van de tijd dat Nederland nog in zuilen ingedeeld kon worden, is in het huidige politieke klimaat veel veranderd. Vóór de ontzuiling lag het volgens Van Praag en Brants (1995) allemaal eenvoudiger in de politieke communicatie. Burgers hadden vaak een vast stemgedrag en stonden achter één partij die zij jarenlang steunden. In die tijd was het begrip 'zwevende kiezer' dan ook een veel minder voorkomend begrip dan in de huidige samenleving, waarbij burgers van de ene naar de andere partij 'zweven'. Campagne voeren in een verzuilde maatschappij bestond voornamelijk uit het uitdragen van de eigen boodschap om de achterban te overtuigen. De media dienden slechts als doorgeefluik voor deze boodschap. Op deze wijze presenteerden politici zich naar de burgers en hadden de media een strikte informatiefunctie (Van Praag & Brants, 1995).

De ontzuiling zorgde voor een verschuiving van een informatiefunctie naar een meer zelfstandige rol van de media. De media kregen dan ook een steeds belangrijkere rol in het leven van veel burgers. Van Praag en Brants (1995) geven aan dat de media een opiniëeringsfunctie ontwikkelden, waarbij het interpreteren van het beleid en het formuleren van een waardeoordeel centraal stonden. Daarnaast ontwikkelden de media ook een kritiek- of controlefunctie, waarbij kritisch commentaar werd gegeven op de politiek. Dat had als doel de burgers volwaardig te kunnen laten deelnemen in de parlementaire democratie (Van Praag & Brants, 1995). Vervolgens voegde de komst van de televisie ook nog een amusementsfunctie toe.

Aan het eind van de jaren 60 werden burgers door de constante stroom van informatie genoodzaakt om een selectie te maken uit de beschikbare informatie. Dit zorgde ervoor dat burgers niet meer volledig op de hoogte waren van politieke ontwikkelingen. Toen burgers nog maar selectief aandacht gingen besteden aan politieke ontwikkelingen, werd het voor de politiek steeds belangrijker om de boodschap op een pakkende manier aan de man te brengen. Er was namelijk geen garantie meer dat de boodschap de doelgroep zou bereiken, zoals voorheen. De politiek ging zich daarom richten op het combineren van informatieve en amuserende elementen in politieke boodschappen. Aangezien ideologische tegenstellingen tussen partijen vervaagden, de partijloyaliteit afnam en partijlidmaatschap steeds meer verdween, was het belangrijk voor politici om burgers op een andere en vernieuwende manier te benaderen (Van Praag & Brants, 1995). Kenmerkend voor de periode na de ontzuiling was dan ook dat de politiek haar boodschappen op nieuwe populaire manieren aan het publiek probeerde over te brengen.

Door de toegenomen concurrentie gingen publieke omroepen zich aanpassen aan de commerciële omroepen en verpakten de voorheen zwaar informatieve programma's in een luchtiger programmatype dat meer mensen zou aanspreken (Van Praag & Brants, 1995). Deze ontwikkeling deed de scheidslijn tussen de publieke en commerciële omroepen enigszins vervagen, waarbij programma's van beide omroepen zowel amuserende als informatieve elementen gingen bevatten.

Hoewel de publieke en commerciële omroepen daardoor dichterbij elkaar kwamen te liggen, is het duidelijke onderscheid met betrekking tot de aard en achtergrond van de omroepen nooit geheel verdwenen.

2.1.2 Het continuüm van de gepopulariseerde politiek

Bij het analyseren van de politieke communicatie kan popularisering van politiek gezien worden als een continuüm, een schaal met twee polen. Aan één kant bevindt zich het domein van programma's met hard en serieus nieuws waarbij politieke ontwikkelingen een essentiële rol spelen. Aan de andere kant bevindt zich een domein van programma's waar de nadruk ligt op zacht nieuws met amusementswaarde, waarbij onderwerpen zoals lifestyle, gossip en schandalen centraal staan (Van Praag & Brants, 1995). Waar de politiek zich voorheen voornamelijk aan de kant van het harde en serieuze nieuws bevond, maakt deze tegenwoordig een verschuiving naar de kant van het amusement. Een schematische weergave van dit continuüm is weergegeven in figuur 2.1.

Figuur 2.1: Het continuüm van de gepopulariseerde politiek.

Binnen de wetenschap zijn er voor- en tegenstanders van popularisering. Robert Putnam (1995) heeft zich in zijn onderzoek gericht op een belangrijk vraagstuk van de hedendaagse maatschappij, de daling van het sociaal kapitaal. Volgens Putnam (1995) is de reden voor de daling van het sociaal kapitaal de toenemende mate waarin burgers tijd doorbrengen achter de televisie. Tijd die voorheen besteed werd aan traditionele vormen van gezelligheid, heeft met de komst van de televisie plaatsgemaakt voor een virtuele omhelzing van de televisie. Hoewel Putnam (1995) niet van mening is dat de televisie de bron van al het kwaad is, concludeert hij wel dat de televisie een zeer negatief effect heeft op de gemeenschap.

In navolging van Putnam (1995) richt Hart (1999) zich op gedragingen en houdingen van burgers. Hij probeert te achterhalen wat politici in kiezers teweegbrengen en waarom mensen op het nieuws reageren zoals ze doen. Volgens Hart (1999) is het probleem van televisie dat het een prominente positie inneemt in het emotionele leven van burgers. In toenemende mate zou de televisie burgers vertellen wat ze moeten voelen, wanneer ze dat moeten voelen, hoe ze dat moeten voelen en waarom ze zich zo moeten voelen. Televisie introduceert hierdoor een speciale manier van kijken en dus een speciale manier van informatie verwerken (Hart, 1999). Hart (1999) geeft aan dat de televisie de politiek in negatieve zin heeft veranderd, doordat de televisie grote invloed heeft op de gevoelens en houdingen van kijkers. Televisiekijkers zouden hierdoor niet meer in staat zijn om kritisch en objectief te reflecteren op de politiek.

Ook Postman (1985) spreekt in zijn studie over de nadelige gevolgen van de televisie. Aangezien televisie tegenwoordig een prominente positie inneemt in de maatschappij, is het gemakkelijk om de televisie voor lief te nemen. Mensen zijn niet langer gefascineerd door de complexiteit van de televisie zelf en zijn zich vaak niet meer bewust van de sterk geselecteerde weergaven die televisieprogramma's uitzenden (Postman, 1985). Deze slaperige berusting van kijkers kan schadelijk zijn voor de politieke betrokkenheid van burgers, omdat er niet meer kritisch gereflecteerd wordt op boodschappen (Iyengar & Kinder, 2010).

De gemeenschappelijke klacht over amusement in relatie tot de politiek is gericht op de televisie. De televisie wordt volgens Van Zoonen (2005) herhaaldelijk aangewezen als zondebok en zou als medium gezien worden dat uitsluitend geschikt is voor amusement. In de wetenschap wordt dan ook beweerd dat de televisie zorgt voor een ongeïnformeerd, misleid en gemanipuleerd burgerschap (Van Zoonen, 2005).

In tegenstelling tot de kritiek die popularisering heeft ontvangen, zijn er in de wetenschap ook voorstanders van deze trend. Zo argumenteert Jones (2005) dat de nieuwe politiek de kunstmatige grenzen tussen de politiek en populaire cultuur uitdaagt. In het proces wordt het publiek uitgenodigd om hun interesses, gewoontes en genoegens te koppelen aan de politiek en deze te beoordelen. Daarnaast zou de nieuwe politieke televisie volgens Jones (2005) de mogelijkheid bieden om anders over politiek te gaan nadenken. Hierbij wordt de politiek niet meer begrensd door het denken, de logica of de controle van politieke insiders. Volgens Jones (2005) zou humor, die vaak onderdeel is van amusement, een taal zijn die iedereen spreekt. Dat creëert de mogelijkheid om het grote publiek aan te spreken. Door politieke boodschappen met gedoseerde humor te presenteren, zal het positieve van de politiek burgers aanspreken (Jones, 2005).

In een tijd waarin de persoonlijkheid en de aandacht voor het individu zichtbaar is in vele vormen, is personalisering van de politiek een onontkoombare trend. Door menselijke emoties en persoonlijke achtergronden van politici te tonen, kunnen volgens Sparks (2000) de kijkcijfers flink

toenemen. Sparks (2000) beargumenteert dat persoonlijke getuigenissen kunnen resulteren in politieke betrokkenheid van burgers. De personalisering van de politiek heeft, indien juist toegepast, de capaciteit om afgezaagde kwesties nieuw leven in te blazen en voor het publiek interessant te maken (Sparks, 2000).

Van Zoonen (2005) geeft in tegenstelling tot Sparks (2000) en Brants & Van Praag (2005) aan dat personalisering juist een problematisch concept is in de moderne politiek. De reden hiervan is dat de kracht van ideeën ten grondslag ligt aan het democratische proces. Hierdoor kan personalisering beschouwd worden als een niet-politieke en makkelijke uitweg om problematische discussiepunten uit de weg te gaan (Van Zoonen, 2005). Het programma *De Wereld Draait Door* schijnt hier en daar licht op het persoonlijke leven van politici, maar richt zich voornamelijk op de boodschap die politici willen overbrengen en de discussie die daaruit voortkomt. In de meeste uitzendingen van *De Wereld Draait Door* zal het persoonlijke leven van een politicus dan ook eerder een bijkomstigheid zijn dan de aanleiding van een discussie.

Het programma *De Wereld Draait Door* toont aan dat de televisie niet uitsluitend geschikt is voor amusement maar zeker ook een informerende functie kan hebben. In het programma worden informerende politieke boodschappen aan het publiek gepresenteerd in een amuserende verpakking. Volgens Jones (2005) biedt deze nieuwe politieke televisie de mogelijkheid om anders over de politiek te gaan nadenken. Dit maakt de politiek meer toegankelijk en zal meer politieke betrokkenheid als gevolg hebben. Dit zou haaks staan op de aanname dat de televisie voor een ongeïnformeerd, misleid en gemanipuleerd burgerschap zorgt (Van Zoonen, 2005).

Aalberts (2006) geeft aan dat jongeren waarde hechten aan nuttige informatie die hen helpt een keuze te maken bij het stemmen. Bovendien meent hij in navolging van Baum (2002) dat de populaire cultuur een belangrijke bron vormt voor jongeren om nuttige informatie over de politiek op te doen. Aangezien *De Wereld Draait Door* informatie presenteert binnen een uiting van de populaire cultuur, is het interessant om te onderzoeken hoe jongvolwassenen optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door* ontvangen. Hieruit zal blijken hoe zij betekenis geven aan de rol van de televisie bij het informeren over de politiek en in hoeverre hieruit politieke betrokkenheid ontstaat.

2.2 Normatieve beelden

In de wetenschap bestaan verschillende beelden over hoe de democratie, de media en de burger eruit zouden moeten zien. De ervaring leert dat deze beelden niet voor niets theorieën genoemd worden, omdat deze in het dagelijks leven vaak anders uitpakken. Het is dan ook bijna vanzelfsprekend dat deze theorieën vanuit de wetenschap veel kritiek hebben ontvangen.

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan deze beelden over de democratie, de media en de burger. Ook wordt er gekeken naar de kritiek die deze beelden hebben ontvangen in de wetenschap. Allereerst wordt in deze paragraaf de publieke sfeer besproken en de ontwikkelingen die deze de afgelopen decennia heeft doorgemaakt. Daarnaast wordt gekeken naar de verschillende termen om de hedendaagse democratie te omschrijven. Aansluitend wordt de relatie tussen de media en de politiek besproken en tot slot wordt gereflecteerd op de rol van de burger in de huidige publieksdemocratie.

2.2.1 Democratie

Met de publicatie van *The Public Sphere* (1964) en *The Structural Transformation of the Public Sphere* (1989) heeft Jürgen Habermas een belangrijke bijdrage geleverd aan de wetenschappelijke discussie over de democratie. Beide onderzoeken dragen bij aan en reflecteren op de bredere sociale veranderingen, zoals de opkomst van een kleinschalige bourgeois, koffiehuisen, salons en politieke tijdschriften. Deze daagden het principe van de traditionele feodale heerschappij van de achttiende eeuw uit (Habermas, 1989). Er werd een nieuwe basis voor autoriteit in het leven geroepen, waarbij de publieke opinie en het debat een belangrijke rol gingen spelen. Hoewel dit al een verbetering was ten opzichte van het oude feodale systeem, bleef de macht nog steeds bij een vrije elitaire groep. Dit druiste in tegen de denkwijze die Habermas van zijn mentoren in Frankfurt meekreeg. Het principe van universele deelname hield volgens Habermas (1989) juist in dat ook toegang verleend moest worden aan vrouwen, voormalige slaven en andere gemarginaliseerde groepen (Habermas, 1989).

Habermas (1989) richt zich in *The Structural Transformation of the Public Sphere* op de democratisering van de samenleving met de nadruk op de politieke participatie van burgers. Volgens Habermas (1989) is de politieke participatie de kern van een democratische samenleving en een essentieel element in de individuele ontwikkeling van burgers. De idealisering van de publieke sfeer als een open ruimte voor rationele discussie en consensus is door de jaren heen scherp bekritiseerd (Kellner, 2000). Volgens Kellner (2000) is het twijfelachtig of de democratische politiek ooit gevoed is door normen van rationaliteit en of de publieke opinie gevormd wordt door een rationeel debat. De politiek in de hedendaagse maatschappij zou volgens Kellner (2000) onderworpen zijn aan het spel van belangen en macht en aan een spel van discussie en debat.

Belangrijk om te beseffen is dat Habermas (1989) van een theoretische democratisering uitgaat. Aangezien het hier om een onrealistische versie van de perfecte omgeving gaat, is het vanzelfsprekend dat hier veel kritiek op wordt geleverd. De publieke sfeer die Habermas (1989) beschrijft, moet dan ook geïnterpreteerd worden als een richtlijn of een model voor een ideale democratie en niet als een gegeven.

Volgens Graber (2004) kan een democratie gedefinieerd worden als een overheid die gecontroleerd wordt door het volk. Graber (2004) maakt een verdeling tussen directe en indirecte democratieën. Een directe democratie kan beschouwd worden als een democratie waarin mensen direct meedoen in stadsbijeenkomsten, stemmen over wetten en zorgen voor de uitvoering hiervan. In de indirecte democratie kiezen burgers vertegenwoordigers die namens hen handelen in het maken en uitvoeren van wetten. In beide gevallen wordt ervan uitgegaan dat deelnemers genoeg kennis hebben om rationele beslissingen te nemen (Graber, 2004). Wanneer het volk de overheid controleert, kan aangenomen worden dat het volk bestaat uit verschillende 'soorten' burgers. Het is dan ook onrealistisch om uit te gaan van alleen maar volledig geïnformeerde burgers. Hierbij zou onderscheid gemaakt moeten worden tussen de verschillen in politieke betrokkenheid.

De traditionele massapartij stond een groot deel van de twintigste eeuw centraal en had een grote invloed op het politieke leven. De Franse politicoloog Manin (1997) spreekt in dit verband van een partijdemocratie. Binnen een partijdemocratie werd het publieke debat gedomineerd en de agenda bepaald door politieke partijen met veel gezag (Brants, 2005). Aalberts (2006) geeft in navolging van Manin (1997) aan dat de politieke representatie in de loop der jaren veranderd is van een partijdemocratie naar een publieksdemocratie. Twee belangrijke ontwikkelingen karakteriseren deze verandering. De eerste ontwikkeling betreft de verandering waarop nationale politieke systemen omgingen met publiciteit. Vandaag de dag kunnen politieke leiders gebruik maken van radio, televisie en het internet om hun campagne kracht bij te zetten en een directe relatie op te bouwen met de kiezers. Ten tweede wordt in een wereld van toenemende complexiteit niet meer verwacht van partijleiders dat zij al hun verkiezingsbeloften nakomen (Manin, 1997). De snelheid van veranderingen in de maatschappij vereist een capaciteit van partijleiders om zich aan te passen aan de belangrijkste omstandigheden. Tegenwoordig stemmen mensen dan ook op partijleiders die zij kunnen vertrouwen om beslissingen te nemen in een constant veranderende maatschappij.

Het voornaamste kenmerk van een publieksdemocratie is dat burgers alleen nog maar via de media in aanraking komen met de politiek. De media spelen in op de behoeften van de burgers door ze te informeren over politieke ontwikkelingen die zij interessant vinden. Deze informatie gebruiken ze vervolgens om bij verkiezingen hun stem uit te brengen. Volgens Manin (1997) is het stemgedrag van burgers de belangrijkste politieke handeling. De publieksdemocratie van Manin (1997) beschrijft de politieke betrokkenheid van burgers als een selectief actief burgerschap. Dit houdt in dat burgers

selectief aandacht besteden aan politieke ontwikkelingen die zij als belangrijk ervaren en geen aandacht besteden aan voor hen minder belangrijke aspecten van de politiek.

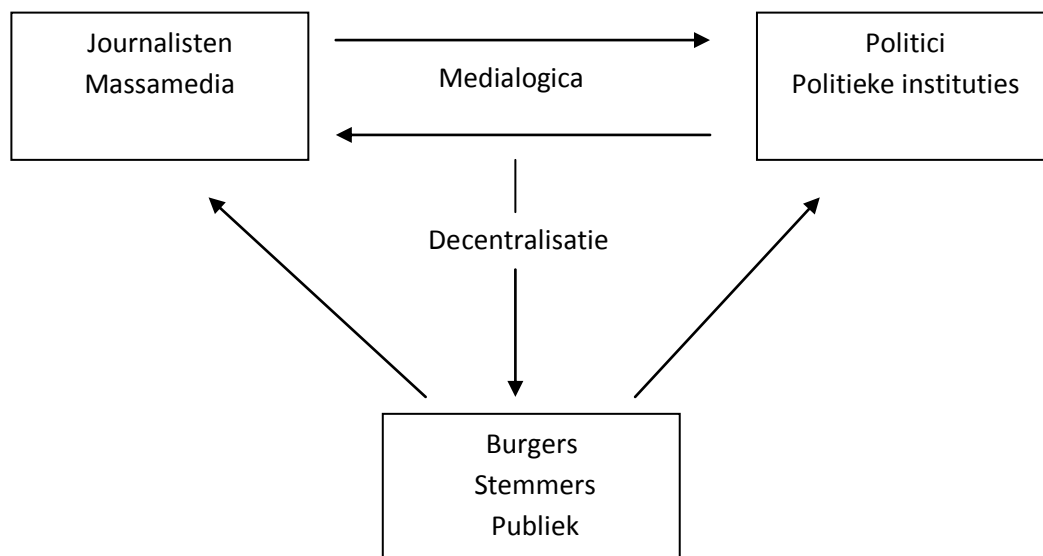
De publieksdemocratie van Manin (1997) komt overeen met de toeschouwersdemocratie van De Beus (2000). Volgens De Beus (2000) zou de veranderende rol van politieke leiders, waarbij de nadruk ligt op het bespelen van de media, als gevolg hebben dat burgers niet meer actief deelnemen aan de politiek. De burger kan hierbij als toeschouwer getypeerd worden die nog wel praat over de politiek en zijn stem uitbrengt, maar de rest vanaf de zijlijn volgt. Hiermee impliceert De Beus (2000) dat burgers passieve stemmers zijn geworden die zich nog maar weinig aangesproken voelen door de politiek.

Volgens Van Zoonen (1999) kan de publieksdemocratie van Manin (1997) nog gespecificeerd worden als een televisiedemocratie. Van Zoonen (1999) richt zich in haar studies voor een groot deel op de televisie, omdat deze verantwoordelijk zou zijn voor het doorgeven van de populaire cultuur. Ook is het volgens haar een medium waarmee verschillende vormen van de populaire cultuur tot burgers komen. Het belangrijkste kenmerk van de televisiedemocratie is dat burgers vanuit hun luie stoel in de woonkamer geïnformeerd en geamuseerd kunnen worden. Voor informatie en amusement hoeven burgers in principe de deur tegenwoordig niet meer uit. Burgers zijn volgens Aalberts (2006) nauwelijks meer actief en laten het politieke 'gebeuren' vaak liever aan professionals over. Burgers laten zich informeren via de televisie en brengen op basis van de ontvangen informatie een stem uit (Aalberts, 2006). Dat betekent volgens hem overigens dat deze burgers niet geheel passief zijn. Daarentegen kan het uitbrengen van een stem ook niet volstaan om de burgers volledig actief te noemen.

Gezien de variatie in politieke betrokkenheid van burgers is het niet mogelijk om alle burgers onder de noemer 'passief' te plaatsen. De diversiteit van burgers en hun verschillende politieke interesses bieden ruimte voor discussie. De definitie van Manin (1997) en De Beus (2000) beschrijven een publiek dat zowel passief als actief genoemd kan worden. Deze definitie komt overeen met de veronderstelling dat niet alle burgers identiek zijn. In deze studie wordt van de term 'publieksdemocratie' gebruikgemaakt, omdat deze zowel passieve als actieve burgers meerekent en uitgaat van de selectieve aandacht van burgers. Het bezoek van politici aan *De Wereld Draait Door* kan resulteren in actieve of passieve kijkers, waarbij kijkers selectief aandacht kunnen besteden aan onderwerpen die voor hen belangrijk zijn. De discussie die wordt gevoerd in het programma kan mensen aanspreken, wat zich vervolgens kan uiten in een actief en betrokken burgerschap. Het is ook goed mogelijk dat de discussie kijkers niet aanspreekt, wat als gevolg heeft dat leden van het publiek zich passief opstellen.

2.2.2 Media

Volgens Brants en Voltmer (2011) kunnen de veranderingen in de hedendaagse politieke communicatie verdeeld worden in twee verschillende dimensies die nauw met elkaar verbonden zijn: de horizontale en de verticale dimensie. De horizontale dimensie beschrijft de relatie tussen de politiek en de media. De verticale dimensie beschrijft de interactie en de relatie tussen de politiek en het publiek. Deze twee dimensies vormen samen een driehoeksverhouding tussen de politiek, de media en het publiek. Dit onderzoek zal zich richten op de horizontale dimensie, die de relatie tussen de politiek en de media beschrijft. De popularisering van politiek, waarbij politici te gast zijn in *De Wereld Draait Door*, is hier een uitstekend voorbeeld van. De verticale dimensie is in dit onderzoek niet van toepassing, omdat het programma *De Wereld Draait Door* niet de directe interactie zoekt met het publiek. Ze spelen echter wel in op de verwachte behoeften en wensen van het publiek, maar dit vindt niet plaats op basis van daadwerkelijke interactie. Een schematische weergave van dit model is afgebeeld in figuur 2.2.

Figuur 2.2: Veranderingen in politieke communicatie (Brants & Voltmer, 2011).

Blumler en Gurevitch (1995) beargumenteren dat zowel de politiek als de media voortdurend betrokken zijn bij het vormgeven van de politieke agenda. Ondanks de constante strijd tussen de media en de politiek zijn deze twee wel van elkaar afhankelijk. De politiek heeft namelijk de media nodig voor publiciteit en journalisten hebben de politiek nodig als betrouwbare bron en voor nieuws. Aangezien beide partijen van elkaar afhankelijk zijn om hun eigen doelen te bereiken, geven Brants en Voltmer (2011) aan dat er sprake is van een evenwichtige machtsverhouding tussen deze partijen.

Recente literatuur daagt dit standpunt echter uit met het argument dat de relatie tussen de politiek en de media steeds meer gedomineerd wordt door de media (Blumler & Kavanagh, 1999; Stromback, 2008; Brants & Voltmer, 2011). Deze auteurs suggereren een ontwikkeling waarbij de media de politiek overvleugelen. Bennett (1990) komt tot een andere conclusie. Volgens zijn theorie volgen de media vooral de manier waarop de politiek bepaalde politieke ontwikkelingen weergeeft. Deze theorie impliceert dat de politiek de media domineert in plaats van andersom.

Deze verschillende opvattingen tonen aan dat de interpretatie van de relatie tussen de politiek en de media niet eenduidig is en dus een interessant onderzoeksgebied vormt. Brants en Voltmer (2011) geven aan dat de relatie afhankelijk is van verschillende factoren die bij een situatie komen kijken. Hierbij kan gedacht worden aan de kwestie zelf, gebeurtenissen die de geloofwaardigheid van de politiek kunnen bevorderen of schade kunnen toebrengen, verschuivingen in de publieke opinie, institutionele veranderingen, de introductie van nieuwe communicatietechnologie en de culturele en politieke context waarin de politieke communicatie plaatsvindt (Brants & Voltmer, 2011).

Over de specifieke rol van de media ten opzichte van de politiek bestaan in de wetenschap dus verschillende opvattingen. Zo wordt de dominantie van de media ten opzichte van de politiek in twijfel getrokken (Brants & Voltmer, 2011). Toch is er één overeenkomst te vinden: de kern van deze verschillende opvattingen is dat de rol van de media ten opzichte van de politiek en de maatschappij belangrijk is. Dit komt ook tot uiting in het programma *De Wereld Draait Door*, waarin politieke kwesties op een amuserende wijze worden besproken.

2.2.3 Burgers

De media spelen tegenwoordig een belangrijke rol in het informeren van burgers over politieke ontwikkelingen. Gezien de grootschaligheid van de politiek is het vandaag de dag voor burgers nagenoeg onmogelijk geworden om op de hoogte te blijven van alle politieke ontwikkelingen (Schudson, 1998). De media zorgen ervoor dat burgers een selectie kunnen maken uit een breed assortiment van politieke boodschappen. Bartels (1993) geeft aan dat er ondanks het brede aanbod van de media nog steeds sprake is van een kloof tussen de verwachtingen van wetenschappers en de werkelijke hoeveelheid politieke kennis die de media verzenden en die burgers tot zich nemen. Ondanks het feit dat de media zich bewust zijn van hun informerende functie zijn journalisten vaak

niet in staat om al het politieke nieuws te verslaan. Het ontbreekt hierbij soms aan motivatie, maar ook aan middelen om aan betrouwbare informatie te komen. Verder zien veel journalisten het niet als hun primaire taak om het publiek iets te 'leren' over de politiek (Weaver & Wilhoit, 1996).

Ondanks de volgens Bartels (1993) 'gebrekkige media' heeft de burger zelf ook een belangrijke rol om zich te laten informeren over politieke ontwikkelingen. In de huidige maatschappij zijn veel mensen druk met hun persoonlijke en sociale leven en schiet de aandacht voor politieke ontwikkelingen er soms bij in. De overgrote meerderheid van de burgers, in tegenstelling tot de hoop van veel wetenschappers, besteden dan ook minder dan een uur per dag aan het politieke nieuws (Graber, 2004). Bovendien besteden ze selectief aandacht en ontwikkelen burgers criteria voor het volgen van bepaalde nieuwsberichten en het negeren van anderen (Aalberts, 2006). Burgers voelen zich over het algemeen meer aangetrokken door politieke kwesties die hen persoonlijk aangaan. Aangezien het politieke debat een breed veld beslaat, maken burgers de vloedgolf van politieke boodschappen op deze manier voor zichzelf overzichtelijk.

Volgens Schudson (1998) kunnen de argumenten van de gebrekkige media en slecht geïnformeerde burgers weerlegd worden door zich te realiseren dat de ideaal geïnformeerde burger simpelweg niet bestaat en niet kan bestaan. Met name in geïndustrialiseerde samenlevingen is het moeilijk overzicht te houden van alle politieke ontwikkelingen (Schudson, 1998). Schudson (1998) heeft zich in zijn studie gericht op de veranderende aard van het burgerschap, waarbij volgens hem vier stadia doorlopen worden. De eerste verandering vond plaats van de 'eerbiedige burger' in de achttiende eeuw naar de 'partijdige burger' voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog. Deze verandering werd snel gevolgd door de 'geïnformeerde burger' die zeer goed geïnformeerd was over de fijne kneepjes van de politiek. Na de zestiger jaren werd het steeds moeilijker voor burgers om op de hoogte te blijven van de nu veel grootschaligere politiek. Hierbij maakte de 'geïnformeerde burger' plaats voor de 'controlerende burger'. In tegenstelling tot de geïnformeerde burgers zijn controlerende burgers niet altijd op de hoogte van politieke ontwikkelingen en besteden zij selectief aandacht aan het nieuws (Schudson, 1998). De controlerende burger is dan ook kenmerkend voor de hedendaagse maatschappij, waarin burgers niet meer volledig op de hoogte zijn van politieke ontwikkelingen en een toeschouwende rol aannemen.

Van Reybrouck (2008) geeft aan dat er in de moderne kennissamenleving sprake is van een kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. Dit heeft volgens hem consequenties voor de werking van de democratie. Deze kloof wordt voornamelijk gekenmerkt door een verschil in waardetoekenning tussen de verschillende groepen. Hierdoor ontstaat een tweedeling binnen de maatschappij, wat leidt tot onwenselijke tegenstellingen (Van Reybrouck, 2008). Van Reybrouck (2008) geeft aan dat het verschil in opleidingsniveau de oorzaak is van deze nieuwe maatschappelijke breuklijn en meer invloed heeft op politieke opvattingen dan bijvoorbeeld inkomen, sociale klasse of culturele smaak.

Deze tweedeling vormt een interessant onderscheid wanneer het aankomt op de manier hoe jongvolwassenen betekenis geven aan optredens van politici in *De Wereld Draait Door*.

Een belangrijk punt bij het beschrijven van de geïnformeerde burger is dat er niet gesproken kan worden van slechts één 'soort' burger. Uitgaand van de variatie tussen burgers en hun politieke betrokkenheid is het belangrijk dat niet alle burgers over één kam worden geschoren door uit te gaan van enkel een actief of passief burgerschap. De beschrijving van Schudson (1998) van de controlerende burger is in deze studie het meest gepast, omdat het indirect uitgaat van zowel een actief als passief burgerschap. Dat komt overeen met de publieksdemocratie van Manin (1997). De controlerende burger is volgens Schudson (1998) niet altijd op de hoogte van politieke ontwikkelingen en besteedt daarbij selectief aandacht aan de politiek. Hieruit blijkt dat het publiek zowel actief als passief kan zijn en dat deze twee elkaar kunnen afwisselen. Naar verwachting zullen jongvolwassenen ook niet altijd even actief zijn ten opzichte van de politiek. Daarentegen wordt er naar verwachting wel selectief aandacht besteed aan politieke ontwikkelingen die voor hen relevant zijn.

Het programma *De Wereld Draait Door* is een uitstekend voorbeeld van een populaire uiting binnen de publieksdemocratie van Manin (1997). Een belangrijk punt dat naar voren is gekomen uit deze paragraaf is de variatie in politieke betrokkenheid van burgers. In de wetenschap wordt geprobeerd om een passende term te vinden voor burgers in de huidige maatschappij. De controlerende burger van Schudson (1988) geeft de meest passende beschrijving van de hedendaagse burger. Hierbij is het belangrijk te beseffen dat een publiek niet enkel passief of actief is maar dat deze twee elkaar ook kunnen afwisselen. Volgens Van Reybrouck (2008) wordt het verschil in politieke betrokkenheid tussen burgers gekenmerkt door het opleidingsniveau. Dit zou volgens hem leiden tot een onwenselijke verdeeldheid in de maatschappij. Dit is van belang om in overweging te nemen wanneer naar de politieke betrokkenheid van burgers wordt gekeken. Ook hieruit blijkt weer dat rekening gehouden moet worden met de variatie binnen deze groep.

2.3 Receptie door burgers

De afgelopen decennia is de veranderende rol van de burger en de ontvangst door burgers veelvuldig bestudeerd. Voor de Tweede Wereldoorlog was er nog niet veel bekend over de ontvangst door burgers en werd uitgegaan van een publiek dat politieke boodschappen ontving zoals de zender ze bedoelde. Impliciet hier is het *hypodermic needle model*, waarbij de media de 'bevoegdheid' hadden om een repressieve ideologie direct te injecteren in het bewustzijn van de massa. De *pessimistic society thesis* vormde voor de Tweede Wereldoorlog het uitgangspunt en benadrukte de conservatieve en berustende rol van de massacultuur, waarbij de mogelijkheid en het bewustzijn van burgers onderdrukt werden (Morley, 1992).

Amerikaans massacommunicatieonderzoek ontwikkelde na de oorlog een driedimensionale kritiek op de *pessimistic society thesis*. Hierin werden de argumenten weerlegd dat informele communicatie slechts een kleine rol in de moderne samenleving speelde, dat de samenleving bestond uit een combinatie van losse individuen en dat het mogelijk was om de inhoud van een boodschap gelijk te stellen aan het effect hiervan (Morley, 1992). Merton, Lowenthal en Curtis (1946) waren vrijwel de eerste wetenschappers die zich focusten op de boodschap. Zij hebben zich in hun vroege werk *Mass Persuasion* voornamelijk gericht op de inhoud in plaats van op de effecten van propaganda. Merton et al. (1946) argumenteren dat hun studie inzicht biedt in retorische middelen, stereotypes en het taalgebruik dat inspeelt op de gevoelens van burgers.

Het werk van Merton et al. (1946) onderscheidt zich van andere studies in meerdere opzichten. Merton et al. (1946) doen in hun werk onder andere een poging om de analyse van de boodschap en de analyse van de effecten met elkaar te verbinden. De sociale psychologie richtte zich toentertijd voornamelijk op de waarden die mensen wilden realiseren. Merton et al. (1946) daarentegen vroegen zich juist af welke zinnen in een boodschap overtuigen en welke niet. Daarnaast vroegen zij zich af welke mensen werden overgehaald door een bepaalde boodschap. Tot slot verdiepten Merton et al. (1946) zich in de processen die hierbij betrokken zijn. Om deze vragen juist te beantwoorden, zou zowel de inhoud van de propaganda als de reactie van het publiek geanalyseerd moeten worden (Merton et al., 1946). De analyse van de inhoud geeft hierbij aanwijzingen en de analyse van de reacties daarop stelt de onderzoeker in staat om deze aanwijzingen te controleren. Merton et al. (1946) erkennen dat de boodschap een bepalende rol speelt in het karakter van de antwoorden, maar verzetten zich tegen de gedachte dat dit de enige bepalende factor is. Het antwoord van respondenten van het onderzoek komt volgens Merton et al. (1946) voort uit een logische oorzaak-gevolgrelatie. Zij staan er dan ook op dat de boodschap niet naar behoren geïnterpreteerd kan worden als deze wordt gescheiden van de culturele context waarin deze zich voordoet (Morley, 1992).

Tegenwoordig heeft de receptie door burgers niet alleen een belangrijke positie ingenomen in de wetenschap, maar ook in de maatschappij. Programmamakers stemmen hun programma's af op hun publiek en gaan na hoe het publiek het programma mogelijk zal ontvangen. Het programma *De Wereld Draait Door* speelt in op de actualiteiten waar volgens hen leden van het publiek iets over willen weten. Bovendien houdt het programma rekening met de verschillende interpretaties die het publiek kan hebben. Door een discussie op gang te brengen, kunnen leden van het publiek als het ware een kant kiezen die hen het meest zal aanspreken. Er zal altijd een dominante lezing in het programma zijn, maar de programmamakers houden naar verwachting door recente ontwikkelingen wel rekening met de mogelijkheid dat het publiek het programma ook anders kan interpreteren (cf. Hall, 1980).

2.3.1 Betekenisgeving

De betekenisgeving van mensen aan bepaalde uitingen is gebaseerd op een aantal sociale factoren. Met name de gemeenschapsvorming en interactierituelen zijn belangrijke sociale factoren die de betekenisgeving van burgers kunnen sturen. Dell Hymes (1974) is één van de eerste wetenschappers die de verbinding tussen het taalgebruik en de cultuur waarin de communicatie plaatsvindt op waarde schatte. In zijn onderzoek argumenteert hij dat elke cultuur over verschillende communicatievaardigheden en -rituelen beschikt en dat deze van grote waarde zijn voor het ontvangen van een boodschap (Hymes, 1974). Er kan aangenomen worden dat de sociale context van de burger een belangrijke factor is voor de betekenisgeving aan mediateksten.

Een meer recentelijk onderzoek van Dahlgren (1995) richt zich op de sociaal culturele ervaring van het televisiekijkend publiek. Volgens Dahlgren (1995) wordt datgene wat verschijnt op televisie geïnterpreteerd door kijkers en praten zij hierover in hun sociale omgeving. Vervolgens wordt dit opnieuw geïnterpreteerd en ingevoegd in een breed scala van discoursen. Dahlgren (1995) argumenteert dat de televisie de hedendaagse maatschappij met de grotere symbolische orde van het sociale en het politieke leven verbindt. De televisie geeft volgens hem betekenis aan het dagelijks leven en is hierdoor in hoge mate verantwoordelijk voor de individuele en gezamenlijke perceptie van burgers.

Ook onderzoeker James Lull (1990) richt zich op hoe mensen televisieprogramma's selecteren en ontvangen. In zijn studie richt hij zich voornamelijk op de rol die de televisie binnen het gezin inneemt. Hierbij legt hij de nadruk op etnografische kenmerken van het televisiekijken binnen de normatieve context van het dagelijkse gezinsleven. Uit het onderzoek van Lull (1990) blijkt dat de zogeheten *tactical rules* een belangrijke positie innemen in het proces omtrent de betekenisgeving. Hierbij handelen leden of groepen binnen een gezin op een bepaalde manier om iets voor elkaar te

krijgen. Met deze opvatting argumenteert Lull (1990) dat binnen receptieonderzoek extra aandacht besteed moet worden aan groepsprocessen en groepsstructuren.

Een belangrijk punt bij het analyseren van de betekenisgeving van televisiekijkers is dat deze anders tot uiting komt dan de manier waarop de betekenisgeving tot stand komt. Waar de totstandkoming voortkomt uit het sociale proces, wordt de betekenisgeving echter zichtbaar door bepaalde uitingen van gedrag, taal en symbolen (Schein, 1984). Aangezien mensen zich vaak niet bewust zijn van deze uitingen en wat deze uitingen over hun betekenisgeving zeggen, is het moeilijk te achterhalen hoe hun waardepatroon en hun visie van de werkelijkheid eruit zien. Om de onderliggende waardepatronen te achterhalen, is het belangrijk te kijken naar de zichtbare uitingen in taal, symbolen en gedrag (Schein, 1984).

2.3.2 Betekenisgeving aan de gepopulariseerde politiek

Er is weinig bekend over de betekenisgeving van burgers aan de gepopulariseerde politiek. Producers en televisiecritici beweren vaak dat ze inzicht hebben in hoe burgers betekenis geven aan programma's of mensen in programma's, maar houden hierbij geen rekening met de mogelijkheid dat hun ideeën ook wel eens onrealistisch kunnen zijn. Verwacht wordt bijvoorbeeld dat jongeren bereikt kunnen worden door een jonge moderne aanpak (Aalberts, 2006). Dit lijkt logischerwijs te kloppen, maar toch kan dit in de praktijk anders tot uiting komen. Om inzicht te bieden in de betekenisgeving van jongvolwassenen wordt gereflecteerd op drie verschillende vormen van betekenisgeving aan de gepopulariseerde politiek die Van Zoonen (2000) in haar studie onderscheidt.

De eerste vorm die Van Zoonen (2000) onderscheidt, beschrijft zij als de 'populaire cultuur als politiek podium'. Bij deze vorm maken politici gebruik van de populaire cultuur om hun boodschap te presenteren aan de burgers die zich binnen deze populaire cultuur bevinden. De tweede vorm van popularisering omschrijft van Zoonen (2000) als de 'populaire cultuur als politieke praktijk'. Bij deze vorm maken mensen die normaliter niet de traditionele politiek volgen, gebruik van de populaire cultuur om hun politieke opvattingen te uiten. De laatste vorm die Van Zoonen (2000) geeft van popularisering is de 'populaire cultuur als politiek fictie'. Bij deze vorm zijn politici onderdeel van fictieve televisieprogramma's, voorstellingen of films.

Dit onderzoek zal zich uitsluitend richten op de eerste vorm die Van Zoonen (2000) in haar studie omschrijft als de 'populaire cultuur als politiek podium'. Deze vorm richt zich op vormen als infotainment, waarbij politici bijvoorbeeld te gast zijn in populaire programma's zoals *De Wereld Draait Door*. Dit programma bevindt zich binnen de populaire cultuur en politici proberen door te gast te zijn in het programma een politieke boodschap over te brengen aan het publiek. Hierbij is het volgens Aalberts (2006) belangrijk te beseffen dat mensen in aanraking kunnen komen met de gepopulariseerde politiek, maar dit wil niet zeggen dat ze dat ook daadwerkelijk doen. Het

programma *De Wereld Draait Door* heeft naast de informatieve waarde ook een hoge amusementswaarde. Ondanks de informatieve waarde van het programma kan het voorkomen dat jongvolwassenen het programma alleen maar kijken voor de amuserende fragmenten en bijvoorbeeld het optreden van artiesten aan het eind van het programma. Het kan dus heel goed voorkomen dat jongvolwassenen het programma regelmatig kijken maar de politieke signalen niet opdoen vanwege een gebrek aan interesse (Aalberts, 2006).

Aalberts (2006) geeft ook aan dat ook de manier waarop jongvolwassenen de gepopulariseerde politiek beoordelen belangrijk is. Producers en politici gaan er tegenwoordig vanuit dat een jonger publiek een jonge moderne aanpak nodig heeft, waarbij ze door middel van amusement geïnformeerd worden. Volgens Aalberts (2006) kan een jonger publiek infotainment ook ervaren als geforceerd en kinderachtig. Hieruit blijkt dat een jonge en moderne manier niet altijd beter is en dat jongvolwassenen de traditionele politiek ook daadwerkelijk kunnen waarderen vanwege het zakelijke en informatieve karakter.

Aalberts (2006) meent bovendien dat het onduidelijk is hoe jongvolwassenen oordelen over infotainment. Daarom is het zinvol om naar de media-inhoud te kijken. De media-inhoud geeft een overzicht van het soort politieke informatie dat jongvolwassenen tot zich nemen en waarop ze hun oordeel over de gepopulariseerde politiek baseren (Aalberts, 2006). Aalberts (2006) reflecteert voor de kenmerken van infotainment op een model van Brants en Neijens (1998) waarbij een combinatie van de kenmerken uit de linker- en rechterkolom infotainment als resultaat hebben. Het model van Brants en Neijens (1998) is van oorsprong gebruikt voor onderzoek dat gebaseerd is op inhoudsanalyse. Dit model zal binnen dit onderzoek sturing geven doordat het een verwachting oplevert over mogelijke relevante factoren. Gezien de verschillen in de verwachtingspatronen en behoeften zullen kijkers ook op verschillende manieren betekenis geven aan politici die in deze informatieve of amuserende programma's voorkomen. Figuur 2.3 geeft een schematische weergave van het model van Brants en Neijens (1998).

	Informatieve programma's	Amusementsprogramma's
Onderwerp	<ul style="list-style-type: none"> - Informatie over partijgrondslagen en politieke tegenstellingen - Informatie over politieke standpunten en politieke kwaliteiten van politici 	<ul style="list-style-type: none"> - Informatie over de politicus als persoon en als mens - Informatie over karakter en persoonlijke eigenschappen van politici
Stijl	<ul style="list-style-type: none"> - Professionele presentator - Serieuze stijl - Informerend - Afstandelijk - Confronterend i.p.v. open 	<ul style="list-style-type: none"> - Presentator als persoonlijkheid - Informele stijl - Amuserend - Empathisch - Open i.p.v. confronterend
Format	<ul style="list-style-type: none"> - Zakelijke setting - Geen muziek of sandwichelementen - Geen deelnemend publiek 	<ul style="list-style-type: none"> - Amuserende setting - Muziek en sandwichelementen - Participerend publiek

Figuur 2.3: Kenmerken van infotainment (Brants & Neijens, 1998).

Ondanks dat critici vaak beweren kennis te hebben over de betekenisgeving van burgers, moet rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat dit in de realiteit anders kan uitpakken. Hierbij is een normatief beeld waarbij burgers verschillende behoeften en wensen hebben en dus op verschillende wijzen betekenis geven aan media-uitingen realistischer dan een theorie met het uitgangspunt dat jongvolwassenen een jonge moderne aanpak nodig hebben.

Volgens Aalberts (2006) is het goed mogelijk dat jongvolwassenen popularisering en de jonge moderne aanpak ervaren als kinderachtig en geforceerd. Hierbij zouden deze jongvolwassenen een voorkeur hebben voor de traditionele berichtgeving van de politiek, omdat dit recht door zee is. Bovendien bestaat er altijd nog de mogelijkheid dat de politieke signalen die het programma *De Wereld Draait Door* bevat niet worden opgevangen door jongvolwassenen, bijvoorbeeld door een gebrek aan interesse. Hieruit blijkt dat de betekenisgeving van jongvolwassenen aan de gepopulariseerde politiek moeilijk te voorspellen is.

2.4 Conclusie

In dit hoofdstuk is aandacht besteed aan voorgaand onderzoek met betrekking tot popularisering van politiek en is geanalyseerd of deze eerdere studies relevant zijn voor dit onderzoek. Zoals is gebleken bestaan in de wetenschap verschillende definities voor het fenomeen waarbij de politiek gebruik maakt van de populaire cultuur om in te spelen op de wensen en behoeften van burgers. Wat betreft *De Wereld Draait Door* kan er gesteld worden dat het programma elementen bevat van twee verschillende definiëringen, te weten infotainment en popularisering.

De grootschalige politiek van de huidige maatschappij heeft het bijna onmogelijk gemaakt voor burgers om *first hand* volledig op de hoogte te blijven van politieke ontwikkelingen. De media nemen tegenwoordig dan ook de belangrijkste rol in wat betreft het informeren van het publiek. De termen publieks- en televisiedemocratie zijn ontstaan, omdat burgers zich laten informeren door de media en niet meer zelf actief op zoek gaan naar informatie. Deze termen zijn in dit onderzoek belangrijk omdat kijkers zich laten informeren door het televisieprogramma *De Wereld Draait Door*.

Rekening houdend met het veranderende karakter van de maatschappij en de politiek kan gesteld worden dat burgers steeds verschillende rollen aannemen wanneer het aankomt op informatieverwerking. Burgers kunnen afwisselend actief of passief zijn en besteden daarbij selectief aandacht aan politieke ontwikkelingen die voor hen interessant zijn. Verder is het belangrijk om de kloof tussen hoog- en laagopgeleiden in acht te nemen die volgens Van Reybrouck (2008) consequenties heeft voor de werking van de democratie. Hierbij worden de verschillen in politieke betrokkenheid van burgers grotendeels bepaald door hun opleidingsniveau.

Waar vroeger onderzoekers uitgingen van een makkelijk beïnvloedbaar publiek, wordt tegenwoordig veel aandacht besteed aan de betekenisgeving van het publiek. De ontvangst door burgers is belangrijk omdat het iets zegt over de betekenis die burgers geven aan een boodschap en of daar eventueel een actief of passief burgerschap uit voortkomt. Aangezien de media hun boodschappen zo succesvol mogelijk aan het publiek willen overbrengen, wordt vaak rekening gehouden met de wensen en behoeften van het publiek. Wanneer onderzoekers achterhalen hoe burgers bepaalde beelden ontvangen, kan deze informatie vervolgens gebruikt worden om boodschappen zo effectief mogelijk aan het publiek te presenteren. Bij het analyseren van de betekenisgeving is het belangrijk dat rekening gehouden wordt met de variatie van het publiek en dat niet iedereen alle politieke informatie ook daadwerkelijk tot zich zal nemen. Het is goed mogelijk dat mensen wel naar het programma *De Wereld Draait Door* kijken, maar geen politieke informatie opdoen door bijvoorbeeld een gebrek aan interesse.

3. METHODE

Om de onderzoeksvraag ‘*Hoe geven jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar betekenis aan optredens van politici in De Wereld Draait Door*’, te beantwoorden is kwalitatief onderzoek uitgevoerd, waarbij zes focusgroepen ondervraagd zijn. In dit hoofdstuk wordt als eerste de keuze voor focusgroepen toegelicht en wordt besproken hoe deze zijn vormgegeven. Aansluitend zal de selectie van de respondenten onderbouwd worden. Vervolgens zullen de geselecteerde fragmenten van optredens van politici in *De Wereld Draait Door* toegelicht worden. Tot slot wordt de gefundeerde theoriebenadering van Glaser en Strauss (1967) besproken die toegepast is voor het analyseren van de data.

3.1 Focusgroepen

Volgens Morgan (1997) wordt de methode van focusgroepen gekarakteriseerd door twee kenmerken: de expertise van de discussieleider en de interactie tussen de deelnemers van de focusgroep. Deze specificaties vormen gelijktijdig de voor- en nadelen van de onderzoeksmethode. De expertise van de discussieleider is een sterk punt, aangezien de onderzoeker kennis heeft van het onderwerp en deze zal gebruiken om de discussie te sturen indien dat nodig is. Ook kan de interactie als een positief punt beschouwd worden, omdat respondenten door middel van interactie vaak andere en diepere inzichten geven in hun eigen opvattingen en ideeën (Morgan, 1997). Een minder sterk punt van focusgroepen is dat de onderzoeker zich mogelijk niet neutraal genoeg opstelt, waardoor respondenten een sociaal wenselijk antwoord kunnen geven (Morgan, 1997). Dit kan echter ook tot uiting komen bij ander kwalitatief onderzoek. Focusgroepen zijn volgens Aalberts (2006) voornamelijk geschikt om groepsprocessen, -normen en -interpretaties te achterhalen van de respondenten. Een belangrijk punt volgens Aalberts (2006) is dat er bij de focusgroepen geprobeerd wordt een alledaags gesprek te benaderen al is dat niet haalbaar omdat, de setting van de focusgroepen onnatuurlijk is. De focusgroepen zijn voor dit onderzoek geselecteerd, omdat naar verwachting de sociale factoren van jongvolwassenen een belangrijke rol spelen bij hun politieke uitingen.

Broom, Hand en Tovey (2009) argumenteren dat er bij kwalitatieve data-analyse meer aandacht besteed moet worden aan de complexiteit van geslacht, milieu, biografische en psychosociale factoren. Deze factoren kunnen bepalend zijn voor de resultaten van het interview en moeten daarom in overweging worden genomen. Gezien de invloed van de rol van het geslacht, de omgeving en de individuele biografie van de respondenten heeft de discussieleider zich zo neutraal mogelijk

opgesteld. Het delen van gemeenschappelijke kenmerken op basis van geslacht of interesse kan ervoor zorgen dat de afstand tussen de interviewer en respondenten overbrugd wordt (Broom et al., 2009). Door hierop in te spelen en geïnteresseerd over te komen, bood de discussieleider de respondenten de gelegenheid om zo open mogelijk te spreken over hun ideeën en opvattingen.

Aan de hand van de zes semigestructureerde focusgroepen die bestonden uit een aantal vaste vragen, heeft de onderzoeker inzicht gekregen in hoe optredens van politici in *De Wereld Draait Door* ontvangen worden door jongvolwassenen. De focusgroepen hebben ongeveer 60 minuten per groep in beslag genomen. De volgorde van de vragen stond niet vast, maar alle vragen moesten wel, direct of indirect, aan bod komen. De discussieleider heeft zo veel mogelijk open vragen aan de respondenten gesteld om een lopend gesprek op gang te brengen. Waar nodig heeft de onderzoeker de respondenten in de richting van het onderzoek gestuurd. Vooral de laagopgeleide respondenten hadden sturing nodig tijdens de focusgroep, omdat zij over het algemeen weinig uitweidden en kort hun mening onderbouwden.

De focusgroepen zijn verdeeld in twee verschillende 'soorten' respondenten. Drie focusgroepen bestonden uit hoogopgeleiden en de andere drie focusgroepen uit laagopgeleiden. Elke focusgroep kreeg vier respondenten en in totaal zijn er zes focusgroepen geformeerd. Aangezien één respondent bij de vijfde focusgroep niet is komen opdagen, bestaat de zesde focusgroep uit vijf respondenten. De verdeling tussen hoog- en laagopgeleide jongvolwassenen biedt inzicht in de verschillen in politieke interesses en politieke betrokkenheid. Dit is interessant, omdat dit zal laten zien dat niet alle jongvolwassenen optredens van politici in *De Wereld Draait Door* hetzelfde zullen ontvangen. Volgens Van Reybrouck (2008) is er in de huidige maatschappij sprake van een kloof tussen hoog- en laagopgeleiden wat grote gevolgen zou hebben voor de werking van de democratie. Het verschil tussen de hoog- en laagopgeleiden wordt gekenmerkt door een verschil in waardetoekenning. Van Reybrouck (2008) geeft hierbij aan dat het opleidingsniveau belangrijk is voor de politieke opvattingen van burgers. De selectie van hoog- en laagopgeleide respondenten in dit onderzoek is gebaseerd op de tweedeling van Van Reybrouck (2008).

3.2 Respondenten

De respondenten van dit onderzoek bestaan uit jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar. In navolging van Niemi en Hepburn (1995) geeft Aalberts (2006) aan dat jongeren tussen de 14 en 25 zich in een leeftijdsfase bevinden waarin zij hun politieke standpunten ontwikkelen. Ook geeft Aalberts (2006) aan dat jongeren meer interesse hebben in de politiek wanneer zij ouder worden. Dit onderzoek richt zich daarom specifiek op jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar, omdat in deze fase naar verwachting politieke standpunten worden ontwikkeld vanuit een persoonlijke interesse. Jongeren onder de 20 jaar worden uitgesloten van dit onderzoek, omdat deze zoals Niemi en Hepburn (1995) aangeven wel in aanraking komen met politieke signalen maar hier naar verwachting nog niet uit zichzelf actief mee bezig zullen zijn.

Ook heerste de verwachting dat deze doelgroep een interesse heeft voor programma's die politiek, nieuws en amusement combineren. Zoals Aalberts (2006) aangeeft hebben jongeren een voorkeur voor nuttige politieke informatie. Ook geeft Aalberts (2006) aan dat de populaire cultuur een belangrijke bron vormt voor jongeren om nieuwe informatie over de politiek op te doen. Vanwege deze combinatie van ingrediënten is het interessant om te onderzoeken hoe jongvolwassenen betekenis geven aan popularisering van politiek in *De Wereld Draait Door*. De respondenten hebben als gedeelde noemer dat ze tussen de 21 en 28 jaar oud zijn en bekend zijn met het programma *De Wereld Draait Door*.

Na het bepalen van de onderzoeksgroep was het belangrijk om te beslissen op welke wijze de respondenten benaderd konden worden. Om respondenten te werven voor het onderzoek is contact opgenomen met bestaande groepen, zoals vriendengroepen, groepen bestaande uit collega's of bijvoorbeeld teamgenoten. Deze groepen zijn in de eerste instantie benaderd door een bericht te plaatsen op de sociale netwerksites Facebook, Twitter en Hyves. Hier is een oproep gedaan naar bestaande groepen die graag zouden willen meedoen aan het onderzoek. Ook zijn leden van groepen persoonlijk benaderd. Hier wordt onder verstaan dat de onderzoeker persoonlijk groepen studenten op scholen, groepen sporters op sportverenigingen en groepen collega's binnen organisaties heeft gevraagd om deel te nemen aan de focusgroepen.

De respondenten moesten aan een aantal criteria voldoen om mee te kunnen doen aan dit onderzoek. Zo moesten er 24 respondenten benaderd worden tussen de 21 en 28 jaar, waarvan 12 hoog opgeleid en 12 laag opgeleid. Om respondenten in te delen onder de noemer hoog opgeleid moesten zij minstens een HBO opleiding volgen of hebben afgerond. Voor de laagopgeleiden geldt dat zij de middelbare school of een MBO opleiding moesten volgen of hebben afgerond. De persoonlijke gegevens van de respondenten zijn in tabel 3.1 op de volgende pagina weergegeven.

	Geslacht	Leeftijd	Opleiding	Dagbesteding
Focusgroep 1 (Hoogopgeleiden)				
Claire	Vrouw	25 jaar	WO	Student
Sofie	Vrouw	21 jaar	WO	Student
Mirjam	Vrouw	27 jaar	HBO	Student
Lisa	Vrouw	24 jaar	WO	Student
Focusgroep 2 (Hoogopgeleiden)				
Daan	Man	25 jaar	HBO	Student
Brit	Vrouw	22 jaar	HBO	Student
Laura	Vrouw	28 jaar	HBO	Werkzaam
Michael	Man	28 jaar	HBO	Werkzaam
Focusgroep 3 (Laagopgeleiden)				
Jessica	Vrouw	24 jaar	MBO	Werkzaam
Rahid	Man	25 jaar	MBO	Werkzaam
Angela	Vrouw	24 jaar	MBO	Werkzaam
Angelique	Vrouw	24 jaar	MBO	Werkzaam
Focusgroep 4 (Laagopgeleiden)				
Esther	Vrouw	27 jaar	MBO	Werkzaam
Milou	Vrouw	23 jaar	MBO	Werkzaam
Saar	Vrouw	22 jaar	MBO	Werkzaam
Jeremy	Man	25 jaar	MBO	Werkzaam
Focusgroep 5 (Laagopgeleiden)				
Steeff	Vrouw	24 jaar	Havo	Werkzaam
Michelle	Vrouw	25 jaar	MBO	Werkzaam
Lisette	Vrouw	25 jaar	MBO	Werkzaam
Focusgroep 6 (Hoogopgeleiden)				
Bas	Man	25 jaar	HBO	Student
Justin	man	21 jaar	HBO	Werkzaam
Joelle	Vrouw	27 jaar	WO	Werkzaam
Rajesh	Man	24 jaar	HBO	Werkzaam
Claudia	Vrouw	22 jaar	HBO	Werkzaam

Tabel 3.1: Details respondenten.

3.3 Materiaal

Tijdens de focusgroepen is aan de hand van videomateriaal van *De Wereld Draait Door* geanalyseerd hoe jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar betekenis geven aan optredens van politici. Elke focusgroep kreeg drie opnames te zien die geselecteerd zijn uit het online-archief van de website van *De Wereld Draait Door*. De geselecteerde fragmenten hadden als doel om een discussie op gang te brengen bij de respondenten. Voorafgaand werden deze eerst door de onderzoeker kort toegelicht. Hierdoor werden de respondenten geïnformeerd over de ontwikkelingen rondom het gespreksonderwerp, zodat zij beter hun oordeel konden vormen. Het onderzoeksmateriaal is geselecteerd vanwege de discussies die centraal staan in de fragmenten. In *De Wereld Draait Door* is te zien hoe de discussievoering in de publieke sfeer er in de werkelijkheid aan toe gaat. De focusgroep bood vervolgens inzicht in hoe jongvolwassenen reflecteerden op deze discussies.

Fragment	Discussie	Data
<i>Bonuscultuur</i>	Hoog discussiegehalte	31-01-2012
<i>Job Cohen</i>	Laag discussiegehalte	25-11-2010
<i>The Rise of Emile Roemer</i>	Groepsdiscussie	18-01-2012

Tabel 3.2: Drie onderzoeksfragmenten uit *De Wereld Draait Door*.

Het programma *De Wereld Draait Door* probeert onder andere door middel van popularisering een groot publiek te bereiken. De combinatie van informatie en amusement zorgt ervoor dat zowel mensen die geïnteresseerd zijn in amusement als mensen die vooral informatie willen ontvangen, naar het programma kijken. De twee voorheen gescheiden programma-elementen die Brants (1998) in zijn onderzoek beschrijft, worden in de drie geselecteerde fragmenten gecombineerd. Het format van het programma is dat de tafelgasten in de fragmenten voornamelijk de amusementswaarde vertegenwoordigen en de politici de informatieve waarde. Matthijs van Nieuwkerk is daarnaast zowel de presentator als discussieleider in het programma en vertegenwoordigt over het algemeen de informatieve waarde. Tabel 3.3 geeft weer welke waarde de gasten in de fragmenten vertegenwoordigen.

	Amusementswaarde	Informatiewaarde
<i>Bonuscultuur</i>	Jort Kelder	Ronald Plasterk
<i>Job Cohen</i>	Giel Beelen	Job Cohen
<i>The Rise of Emile Roemer</i>	Jort Kelder	Jack de Vries Jan Marijnissen Maurice de Hond

Tabel 3.3: Informatieve en amusementswaarde van de gasten in *De Wereld Draait Door*.

3.3.1 Bonuscultuur

Het eerste fragment, genaamd *Bonuscultuur*, betreft een discussie tussen de politicus Ronald Plasterk, de tafelgast Jort Kelder en de presentator Matthijs van Nieuwkerk. In het fragment wordt de bonuscultuur in de bankensector besproken, die volgens Ronald Plasterk afgeschaft zou moeten worden. Jort Kelder is het niet met Ronald Plasterk eens. Hij is van mening dat als de bonuscultuur afgeschaft wordt, de bankmedewerkers hun bonus op een andere manier gaan verdienen door bijvoorbeeld een vaste salarisverhoging. Het fragment is uitgezonden op 31 januari 2012 en duurt 3.48 minuten.

Het fragment is geselecteerd omdat het programma de elementen informatie en amusement combineert binnen de discussie. Ronald Plasterk vertegenwoordigt hier de informatieve waarde en heeft als doel om zijn visie op de bonuscultuur toe te lichten. Jort Kelder vertegenwoordigt hier de amusementswaarde en heeft als doel de visie van Ronald Plasterk onderuit te halen. Deze combinatie levert een snelle discussie op. Indien het gesprek tussen de respondenten in de focusgroep niet meteen op gang kwam, zijn vooraf een aantal vragen opgesteld die het gesprek konden sturen:

- Wat vind je van het fragment?
- Wat vind je van de discussie tussen Ronald Plasterk en Jort Kelder?
- Wanneer is een discussie goed of slecht?
- Wat is je mening rondom de bonuscultuur die hier besproken wordt?
- Bij wie sluit je je aan in de discussie en waarom?
- Spreken dit soort discussies je aan en zou je hier vaker naar kijken?
- Wat leer je van deze discussie?

3.3.2 *Job Cohen*

Het tweede fragment, genaamd *Job Cohen*, betreft een discussie tussen politicus Job Cohen, tafelgast Giel Beelen en presentator Matthijs van Nieuwkerk. Het bezoek van Job Cohen volgt op het bezoek van oud-PvdA-lid Willem Vermeend, die een dag eerder in de uitzending zijn boek 'Het Minderheidskabinet' heeft toegelicht. Het boek beschrijft een reconstructie van de totstandkoming van kabinet Rutte-1, waarin kritiek op Job Cohen wordt geleverd. De discussie die plaatsvindt, heeft een wat minder verhit karakter dan het eerste fragment. Tafelgast Giel Beelen mengt zich weinig in de discussie, die voornamelijk tussen Job Cohen en Matthijs van Nieuwkerk plaatsvindt. Het fragment is uitgezonden op 25 oktober 2010 en duurt 2.51 minuten.

Ook dit fragment is geselecteerd omdat het informatie met amusement combineert in een discussie. De informatieve en amusementswaarde zijn hier echter anders vertegenwoordigd dan in het voorgaande fragment. Er kan gesteld worden dat dit fragment een hogere informatieve waarde heeft dan het eerste fragment, omdat de amusementswaarde die Giel Beelen vertegenwoordigt, minder tot uiting komt. Dit fragment neigt meer naar een traditionele politieke discussie dan een populaire politieke discussie. Het was voor de onderzoeker dan ook interessant om te analyseren in hoeverre deze serieuzere kant ervaren wordt als pakkend en populair. Om de discussie tussen de respondenten op gang te houden en te sturen indien nodig, zijn vooraf de volgende vragen opgesteld:

- Wat vind je van het fragment?
- Waar voldoet een goede tafelheer aan volgens jou?
- Wat vind je van de discussie tussen Job Cohen en Matthijs van Nieuwkerk?
- Bij wie sluit je je aan in de discussie en waarom?
- Hoe vind je dat Job Cohen met de kritiek omgaat die Willem Vermeend geuit heeft?
- Spreken dit soort discussies je aan en zou je hier vaker naar kijken?
- Wat leer je van deze discussie?
- In hoeverre is dit programma volgens jou anders dan andere politieke programma's? Wat vind je van de verschillen?

3.3.3 *The Rise of Emile Roemer*

Het derde fragment, genaamd *The Rise of Emile Roemer*, betreft een groepsdiscussie tussen opiniepeiler Maurice de Hond, politici Jack de Vries en Jan Marijnissen, tafelgast Jort Kelder en presentator Matthijs van Nieuwkerk. De gasten zijn uitgenodigd om 'The Rise of Emile Roemer' te bespreken. Matthijs van Nieuwkerk toont eerst een filmpje waarin is te zien dat Henk Bleker zich

aangeboden zou hebben als leider van het CDA. Dit wordt gevolgd door een rustige discussie tussen de gasten. Het fragment is uitgezonden op 18 januari 2012 en duurt 4.30 minuten.

De discussie heeft hier een ander karakter dan die in de twee voorgaande fragmenten. Alle deelnemers wachten tot ze aan de beurt komen en laten elkaar uitspreken. Jort Kelder neemt hier een andere rol aan dan in het eerste fragment. Voor de onderzoeker was het interessant om te kijken of de respondenten dit opmerkten en of hun houding ten opzichte van Jort Kelder hierdoor veranderde. Het gesprek heeft een vriendschappelijk karakter en onderscheidt zich mede hierdoor van de andere fragmenten. De amusementswaarde in dit fragment wordt door Jort Kelder vertegenwoordigd maar ook door de ontspannen sfeer die er tussen de discussiedeelnemers heerst. De informatieve waarde wordt door de politici en het onderwerp van het gesprek vertegenwoordigd. Om de discussie tussen de respondenten op gang te brengen en indien er sturing nodig was, zijn vooraf de volgende vragen opgesteld:

- Wat vind je van het fragment?
- Wat vind je van het fragment ten opzichte van de voorgaande fragmenten?
- Wat vind je van de groepsdiscussie?
- Wat vind je van de kandidaatstelling van Henk Bleker?
- Wat spreekt je wel of niet aan in deze discussie en waarom?
- Wanneer is een groepsdiscussie tussen politici goed of slecht?
- Wat vind je van de manier waarop de gasten met elkaar omgaan? Waarom vind je dat?
- Zou je vaker naar dit soort discussies kijken en waarom?
- Wat leer je van deze discussie?

3.4 Gefundeerde theoriebenadering

De opnames van de focusgroepen zijn volledig getranscribeerd en geanalyseerd. Voor het analyseren van de data is in dit onderzoek de gefundeerde theoriebenadering van Glaser en Strauss (1967) toegepast. Deze benadering richt zich op het ontwikkelen van een theorie door middel van een constante vergelijking van de data. Deze methode wordt in de wetenschap voornamelijk gebruikt wanneer men een bepaald fenomeen exploratief wil onderzoeken. Boeije (2002) argumenteert dat het een interactieve werkwijze betreft waarbij aan de hand van de transcripten constant nieuwe data worden gegenereerd die vervolgens met elkaar vergeleken worden.

De gefundeerde theoriebenadering kent zoals elke methode voor- en nadelen (Eisenhardt, 1989). Een sterk punt van deze benadering is de ontwikkeling van een nieuwe theorie, wat bekend staat als inductie. Bij deductie neemt de onderzoeker een bestaande theorie als uitgangspunt en aan de hand

daarvan worden de data verwerkt. In het geval van de gefundeerde theoriebenadering, de naam zegt het eigenlijk al, wordt er juist aan de hand van de data een nieuwe theorie ontwikkeld. De nieuwe theorie die ontstaat wordt als het ware gedurende het proces 'getest' en dit zorgt ervoor dat de theorie empirisch valide is. Een minder sterke kant van de benadering is dat deze beschouwd kan worden als moeilijk herhaalbaar en generaliseerbaar. Deze kritiek komt over het algemeen voort vanuit onderzoekers die zich voornamelijk met kwantitatief onderzoek bezighouden.

De constante vergelijking van de data wordt gekenmerkt door het open, theoretisch (ook wel bekend als *axial*) en selectief coderen van tekstfragmenten uit de transcripten (Corbin & Strauss, 1990). De eerste stap van de gefundeerde theoriebenadering is het open coderen, waarbij terugkerende concepten uit de transcripten worden gehaald. Deze concepten hebben een tijdelijk karakter en kunnen tijdens het open coderen aangepast worden. Hierbij probeert de onderzoeker de concepten passend aan de data te maken. De tweede stap is het theoretisch coderen, waarbij verbanden tussen de concepten centraal staan en waarbij gereflecteerd wordt op de concepten die uit het theoretisch kader naar voren zijn gekomen. Ook deze concepten staan niet vast en kunnen in de loop van het coderingsproces aangepast worden. Tot slot vindt het selectieve coderen plaats, waarbij de bevindingen onderverdeeld worden in een aantal overkoepelende thema's die als doel hebben de centrale vraagstelling te beantwoorden (Corbin & Strauss, 1990).

Glaser en Strauss (1967) geven aan dat theoretische verzadiging bereikt is wanneer deze patronen terugkeren en wanneer alle onderwerpen aan bod zijn geweest. De codering van de data verwijst naar het lopende proces van het toekennen van thema's en categorieën aan de verschillende concepten van de data om patronen, processen en relaties te identificeren (Glaser en Strauss, 1967). De belangrijkste terugkerende patronen van de data zijn bij de codering onderverdeeld in thema's. Aangezien er verschillende soorten reacties onder de thema's vallen, zijn er onder de thema's verschillende categorieën opgesteld. Deze categorieën dienen een beeld te schetsen van de verschillende reacties van de respondenten.

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten gepresenteerd die voortvloeien uit de data-analyse. Deze resultaten schetsen een beeld van de manier waarop jongvolwassenen betekenis geven aan optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door*. Dit hoofdstuk start met een introductie waarin een korte toelichting wordt gegeven van de belangrijkste thema's die uit de data naar voren zijn gekomen. Aansluitend worden de drie belangrijkste terugkerende thema's in drie verschillende paragrafen besproken. De bevindingen uit de data-analyse worden toegelicht aan de hand van verschillende citaten van de hoog- en laagopgeleide respondenten.

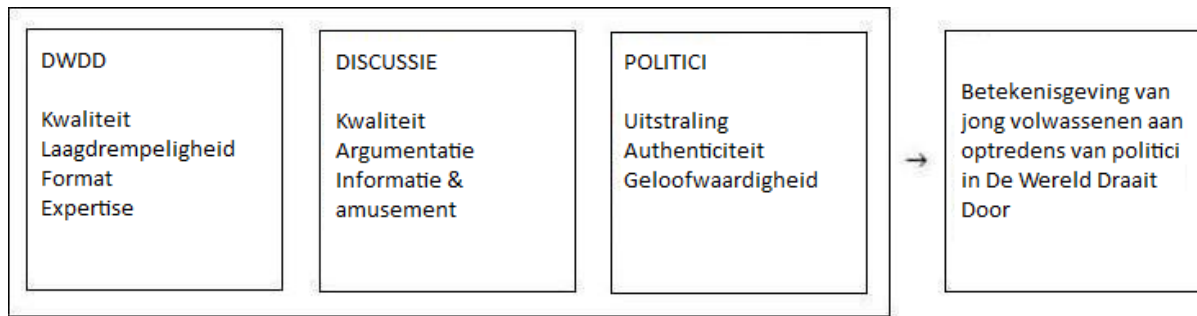
4.1 Introductie

De analyse begint met een paragraaf waarin aandacht wordt besteed aan de reacties van jongvolwassenen op het programma *De Wereld Draait Door*. Jongvolwassenen geven aan dat de kwaliteit van *De Wereld Draait Door* afhankelijk is van de mate waarin het programma infotainment bevat. Uit deze reacties blijkt dat hoog- en laagopgeleiden een voorkeur hebben voor een programma met een amuserend of een informatief karakter. Ook de laagdrempeligheid van het *De Wereld Draait Door* komt in de eerste paragraaf aan bod. Jongvolwassenen geven aan dat de laagdrempeligheid van het programma belangrijk is om een groot publiek te bereiken. Behalve de laagdrempeligheid geven de jongvolwassenen aan kennis te hebben van het programmaformat door opmerkingen te maken over onder andere de korte items die elkaar in het programma afwisselen. Tot slot wordt in deze paragraaf de expertise van de gasten besproken, die volgens de jongvolwassenen belangrijk is voor een programma met een informatief karakter.

De tweede paragraaf richt zich op de discussies die centraal staan in de fragmenten. De hoog- en laagopgeleiden geven in deze paragraaf aan dat de beoordeling van de kwaliteit onder andere afhankelijk is van het begrijpen van de inhoud van de discussie. Ook de argumentatie binnen de discussies komt aan bod. De respondenten geven aan dat het tijdens een discussie belangrijk is dat de deelnemers met goede argumenten komen om elkaar en het publiek te overtuigen. Ook vinden ze de verstaanbaarheid belangrijk. Behalve op overzichtelijkheid en argumentatie worden de discussies ook op hun informatieve en amuserende karakter beoordeeld.

De derde en laatste paragraaf richt zich op de politici die deelnemen aan de discussies in het programma *De Wereld Draait Door*. De respondenten geven aan dat de uitstraling van een politicus belangrijk is voor een goede presentatie in het programma. Wanneer een politicus een zelfverzekerde uitstraling heeft, zal dit volgens de jongvolwassenen een positief effect hebben op de

overtuigingskracht van de politicus. Om als politicus geloofwaardig over te komen, vinden de jongvolwassenen dat onder andere de authenticiteit van een politicus van belang is. Hierbij wordt aangegeven dat een politicus die zichzelf blijft, overtuigender is. Dit komt zijn geloofwaardigheid ten goede. Tot slot wordt in deze paragraaf de geloofwaardigheid besproken die de uitstraling en authenticiteit tot gevolg hebben. Voor een schematische weergave van de terugkerende thema's en categorieën in de transcripten, zie figuur 4.1.

Figuur 4.1: Terugkerende thema's en categorieën.

4.2 De Wereld Draait Door

Het onderwerp van deze paragraaf is hoe jongvolwassenen betekenis geven aan *De Wereld Draait Door* en in hoeverre er op dit punt verschillen bestaan tussen hoog- en laagopgeleiden. Bestaand onderzoek van Van Reybrouck (2008) suggereert dat de huidige samenleving gekenmerkt wordt door een kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. Aangezien het verschil in opleidingsniveau volgens Van Reybrouck (2008) belangrijk is voor de politieke opvattingen van burgers, wordt er in deze paragraaf nagegaan in hoeverre er meningsverschillen bestaan over *De Wereld Draait Door* tussen hoog- en laagopgeleiden. Allereerst wordt ingegaan op de kwaliteit van het programma en de laagdrempeligheid. Aansluitend wordt aandacht besteed aan het programmaformat. De reacties van jongvolwassenen zullen inzicht bieden in hoe vaak jongvolwassenen naar het programma kijken. Tot slot wordt in deze paragraaf de expertise van de gasten in het programma besproken.

4.2.1 Kwaliteit

Jongvolwassenen vinden informatie en amusement allebei belangrijk bij het kijken naar *De Wereld Draait Door*. Zij geven hierbij aan dat de mate van informatie en amusement of een mix van deze twee bepalend is voor de kwaliteit van het programma. Opvallend is dat jongvolwassenen de kwaliteit van het programma op verschillende manieren beoordelen. Zo geven hoogopgeleiden aan

dat het programma een goede mix is van amusement en informatie en dat deze elkaar op een pakkende wijze afwisselen.

CLAIRE: 'De combinatie van het programma van het luchtige en het politieke, gewoon de samenstelling van het programma, vind ik heel goed. Dit is voor iedereen toegankelijk met verschillende interesses, waardoor je andere dingen ook blijft kijken.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

CLAIRE: 'Dat het voor meer mensen begrijpbaar is en dat er discussies ontstaan die leuk en makkelijk zijn om te volgen. Zodra er geen discussie is merk je wel gelijk dat het niet leuk meer is. Dit wordt dus wel van het programma verwacht.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 1, pagina 29)

De reacties van de hoogopgeleiden over de kwaliteit van het programma gaan over het algemeen gepaard met reacties over de doelgroep van het programma. De hoogopgeleiden verwachten dat de combinatie van amusement en informatie het programma aantrekkelijk maakt voor de gemiddelde Nederlander. Zij zouden hierdoor gemakkelijk op de hoogte kunnen blijven van politieke ontwikkelingen. Dit zou het programma volgens de hoogopgeleiden geschikt maken voor een brede doelgroep bestaande uit hoog- en laagopgeleiden.

DAAN: 'Maar dan hebben we het meer over de doelgroep denk ik, dat onze doelgroep met dit soort programma's gewoon meer...'

MICHAEL: 'Nee, maar dat is ook het hele punt.'

DAAN: 'Nee, maar de inhoud is in principe makkelijker terug te halen binnen onze doelgroep.'

MICHAEL: 'Ja, het wordt door meer mensen bekeken dus het spreekt gewoon een groter publiek aan.'

BRIT: 'Ja.'

MICHAEL: 'Ik denk dat op deze manier de politiek gewoon wat laagdrempeliger wordt.'

BRIT: 'Ja, inderdaad.'

MICHAEL: 'Mensen zijn eerder op de hoogte van wat er in de politiek gebeurt en dat is belangrijk.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 53)

Ondanks de verwachting van de hoogopgeleiden geven laagopgeleiden juist aan niet graag naar *De Wereld Draait Door* te kijken. Dit druist in tegen de verwachting van hoogopgeleiden dat het programma voor laagopgeleiden aantrekkelijk zou zijn. Uit de reacties van de laagopgeleiden blijkt

dat de amusementswaarde van een programma bepalend is voor hun oordeel over de kwaliteit. Aangezien laagopgeleiden over het algemeen een voorkeur hebben voor een hoge amusementswaarde, uiten zij zich dan ook minder positief over het programma *De Wereld Draait Door*. Zij geven dan ook aan een voorkeur te hebben voor programma's zoals *Will & Grace* en *Ik Hou van Holland* waar de kijker voornamelijk geamuseerd wordt.

ANGELA: 'Dat je het kijkt, ja ik denk het wel, want ik hoor dat veel mensen naar *De Wereld Draait Door* kijken.'

JESSICA: 'Ja dat hoor ik ook, ik hoor ook dat veel mensen het kijken, mij interesseert het eigenlijk niets. Ik kijk het nooit en ook nu ik dit zie denk ik niet van nou ik ga het volgen, helemaal niet zelfs, maar ik hoor wel van heel veel mensen dat ze het kijken.'

ANGELA: 'Het is best wel actueel en (...) soms zijn er onzin dingen, dan is er weer muziek, dus er wordt wel van alles besproken.' (...)

ANGELIQUE: 'Ja, maar waarom zouden ze dan hiervoor kiezen en niet voor *Will & Grace*, dat is ook entertainment.'

JESSICA: 'Ja, dat zou ik kiezen.'

RAHID: 'Ja, ik ook.'

ANGELIQUE: 'Ja ik ook, als je dan moet kiezen tussen dit en *Ik Hou van Holland*, daar hoor ik ook nog wel informatieve dingen.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 87)

Wanneer jongvolwassenen spreken over de mate van amusement en informatie binnen het programma, valt op dat het informatieve karakter over het algemeen meer wordt belicht dan het amuserende karakter. Met name hoogopgeleiden nemen de moeite om uit te leggen waarom zij het programma informatief vinden. Deze reacties zijn vaak gerelateerd aan het onderwerp dat centraal staat. Hierbij is het voor hen belangrijk dat de nieuwe informatie wel op een amuserende manier wordt overgebracht. De nadruk ligt hier echter wel op het belang van de boodschap. Hoogopgeleiden geven aan dat het programma hen makkelijk op de hoogte houdt van politieke ontwikkelingen.

LAURA: 'Nou ik kom door programma's zoals dit het meest achter visie van politieke partijen, ik ga niet op internet kijken.'

MICHAEL: 'Het is laagdrempelig.'

LAURA: 'Ja.'

MICHAEL: 'Wat dat betreft denk ik wel dat het z'n doel bereikt, om aan het normale volk hun boodschap over te brengen. (...) Wat hij ook zegt ik ga niet op internet kijken wat alle programma

punten precies zijn, want dan ben je uren bezig met het vinden, welke partijpunten jou aanspreken. Op deze manier ben je (...) gewoon het hele jaar door geïnformeerd over wat er nou eigenlijk in de politiek speelt.' (...)

DAAN: 'Maar waarom kijk je hier dan wel naar en niet naar iets anders waar zo'n discussie bijvoorbeeld heel gestructureerd is?'

BRIT: 'Dat zou ik dan liever doen.'

MICHAEL: 'Omdat ik dat vaak minder leuk vind.'

DAAN: 'Omdat hier gewoon nog filmpjes tussendoor komen en de *Tv Draait Door*.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 42)

Laagopgeleiden daarentegen bespreken meer het amuserende dan het informatieve karakter van het programma. Opvallend is dat het amuserende karakter van het programma minder toelichting krijgt. Wanneer de onderzoeker erop aanstuurt om deze mening te onderbouwen, blijkt dat laagopgeleiden over het algemeen meer moeite hebben met het onderbouwen van hun mening dan hoogopgeleiden. Een laagopgeleide respondent doet in het onderstaande citaat toch een poging om onder woorden te brengen waarom zij het programma amuserend vindt.

ANGELIQUE: Ik denk het decor, ja dat klinkt heel stom maar dit is meer zo'n talkshowachtige setting. Terwijl in de Tweede Kamer zie je één zijn krant lezen en de ander staat heel officieel in z'n driedelig kostuum door de microfoon te praten, terwijl eigenlijk niemand luistert en dan roept er nog eentje ja je weet niet waar je het over hebt.'

RAHID: 'Doe lekker zelf normaal!'

ANGELIQUE: 'De omgeving, denk ik.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 85)

Samenvattend kan gezegd worden dat hoog- en laagopgeleiden een ander waardeoordeel toekennen aan de kwaliteit van het programma. Zo geven hoogopgeleiden aan een voorkeur te hebben voor een combinatie van amusement en informatie, waarbij de nadruk ligt op de informatieve boodschap. Laagopgeleiden daarentegen geven juist aan specifiek een voorkeur te hebben voor programma's met een hoge amusementswaarde. Het programma *De Wereld Draait Door* bevat voor deze laagopgeleiden te weinig amusement en zij geven dan ook aan een voorkeur te hebben voor programma's zoals *Will & Grace* en *Ik Hou van Holland*.

Daarnaast blijkt dat hoogopgeleiden meer aandacht besteden aan het onderbouwen van hun mening. Zij geven aan meer waarde te hechten aan een informatieve boodschap die in een amuserende verpakking gepresenteerd wordt. Laagopgeleiden geven daarentegen aan dat met name

de amusementswaarde die een programma bevat bepalend is voor hun oordeel over de kwaliteit. Hierbij geven zij aan een voorkeur te hebben voor programma's met een hoge amusementswaarde. Opvallend is dat de mening van laagopgeleiden over het algemeen minder onderbouwd wordt dan de mening van hoogopgeleiden.

4.2.2 Laagdrempeligheid

De jongvolwassenen zijn van mening dat de laagdrempeligheid van het programma belangrijk is voor de kwaliteit van *De Wereld Draait Door*. Opvallend is dat voornamelijk hoogopgeleiden het programma letterlijk als laagdrempelig en toegankelijk benoemen. Volgens deze jongvolwassenen zorgt de laagdrempeligheid van het programma *De Wereld Draait Door* ervoor dat de gemiddelde burger gemakkelijk op de hoogte kan blijven van politieke ontwikkelingen. Het onderstaande citaat laat zien dat volgens hoogopgeleiden de laagdrempeligheid van het programma ervoor zorgt dat een groter publiek bereikt kan worden.

MICHAEL: 'Het wordt door meer mensen bekeken, dus het spreekt gewoon een groter publiek aan.'

BRIT: 'Ja.'

MICHAEL: 'Ik denk dat op deze manier de politiek gewoon wat laagdrempeliger wordt.'

BRIT: 'Ja, inderdaad.'

MICHAEL: 'Mensen zijn eerder op de hoogte van wat er in de politiek gebeurt en dat is belangrijk.'

LAURA: 'Ja.'

MICHAEL: 'Zeker in de tijd zoals nu waarin er zoveel verandert en waarin eigenlijk iedereen deze verandering merkt, of gaat merken.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 53)

Hoogopgeleiden geven aan dat zij het belangrijk vinden om op de hoogte te zijn van politieke ontwikkelingen. Hierbij zorgt het programma *De Wereld Draait Door* er volgens hen voor dat de politiek laagdrempelig wordt en dat het hierdoor makkelijker is om nieuwe politieke informatie te ontvangen. Uit de reacties blijkt dat hoogopgeleiden over het algemeen politiek betrokken zijn en graag op de hoogte willen blijven. Hierbij wordt aangegeven dat deze hoogopgeleiden vandaag de dag, vanwege hun leeftijd, mogelijk meer geïnteresseerd zijn in politieke ontwikkelingen en dat het waarschijnlijk is dat zij daarom het programma ook als laagdrempeliger ervaren.

LAURA: 'Het is gewoon een beetje onze leeftijd dat je dingen gaat merken, want vroeger werd gewoon altijd alles door je ouders geregeld en nu vind ik het gewoon prettig om zelf meer dingen te weten.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 53)

Bij laagopgeleiden blijven de reacties over hun politieke betrokkenheid echter uit. Zij beseffen zich over het algemeen wel dat zij via *De Wereld Draait Door* informatie kunnen ontvangen over politieke ontwikkelingen, maar geven aan dat zij liever naar andere programma's kijken. Waar de hoogopgeleiden spreken van de toegankelijkheid voor het gewone en grote publiek, lijkt dit door de laagopgeleiden niet zo ervaren te worden. Uit de reacties van de laagopgeleiden blijkt dat zij wel inzien wat het doel van het programma is, maar zich er niet door aangetrokken voelen.

ESTHER: 'Ik weet al waarom ik het nooit kijk, ik vind het zo'n chaos, het gaat zo snel.'

MILOU: 'Ja.'

ESTHER: 'Ik weet er ook veel te weinig van af en dan denk ik snel nou laat maar gaan.'

SAAR: 'Het is inderdaad een chaos, omdat Jort Kelder, die blaast een beetje over Plasterk heen.
(...)

MILOU: 'Het gaat zo snel en dan gaat het ook nog eens door elkaar heen. Als je in het onderwerp niet helemaal thuis bent of niet veel affiniteit ermee hebt, dan is het wel lastig om te blijven hangen.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 4, pagina 98)

Hieruit blijkt dat jongvolwassenen verschillende meningen hebben over de laagdrempeligheid van het programma. Hoogopgeleiden ervaren het programma als laagdrempelig en gaan er vanuit dat het met name toegankelijk is voor een lager opgeleid publiek. Hierbij geven zij ook aan geïnteresseerd te zijn in de politiek en het belangrijk te vinden dat mensen op de hoogte blijven van politieke ontwikkelingen. Laagopgeleiden delen deze mening echter niet en geven juist aan het programma te snel en te chaotisch te vinden. Zij zeggen liever naar programma's te kijken met een hoge amusementswaarde. Hieruit blijkt dat laagopgeleiden minder politiek betrokken zijn dan hoogopgeleiden en zich niet aangesproken voelen door *De Wereld Draait Door*.

4.2.3 Format

Tijdens de focusgroepen reageren jongvolwassenen op het programmaformat. Hierbij worden inhoudelijke opmerkingen gemaakt over de indeling van het programma. Zo noemen de jongvolwassenen de korte items, *De Tv Draait Door* en de combinatie van amusement en informatie.

Zij spreken voornamelijk over de korte items die elkaar in het programma afwisselen. Hoogopgeleiden geven aan dat ze ondanks een desinteresse voor bepaalde onderwerpen toch blijven kijken, omdat er na een kort item weer iets anders komt waar ze mogelijk wel in geïnteresseerd zijn. Uit de focusgroepen blijkt dat hoogopgeleiden geregeld naar het programma kijken, omdat zij kennis hebben van het format van *De Wereld Draait Door*.

DAAN: 'Omdat hier gewoon nog filmpjes tussendoor komen en de *Tv Draait Door*. (...) En dan kan je ook zeg maar die kleine blokjes steeds makkelijker te behappen.'(...)

LAURA: 'Het is lekker snel, het zijn korte blokjes en een beetje entertainment ertussen dat vind ik gewoon heel prettig aan dit programma.'

BRIT: 'Een Giel Beelen uitnodigen die zelfs ik ken.'

DAAN: 'Marc Marie Huijbregts, *Tv draait door*.'

LAURA: 'Door hem worden een soort grapjes tussendoor gemaakt.'

MICHAEL: 'Het is een soort hip, gezellig, makkelijk, makkelijk te volgen.'

DAAN: 'Nou, vooral wat Laura net zegt het zijn korte blokjes dus je aandacht wordt ook makkelijker vastgehouden. Als het namelijk te lang wordt, dan moet je er wel oprecht in geïnteresseerd zijn wil je het kunnen volgen.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 42)

Uit de reacties blijkt dat laagopgeleiden ook kennis hebben van het programmaformat. Laagopgeleiden geven bijvoorbeeld ook aan dat *De Wereld Draait Door* bestaat uit korte items en dat dit volgens hen de kwaliteit ten goede komt. In tegenstelling tot de hoogopgeleiden geven zij niet aan dat de korte items een motivatie vormen om te blijven kijken. Daarnaast spreken de laagopgeleiden wel over het programmaformat van het programma, maar dit gebeurt echter in mindere mate dan bij hoogopgeleiden.

LISSETTE: 'Ja, het is wat minder droog en er wordt gewoon korter op dingen ingegaan.'

STEEF: 'Ja.'

LISSETTE: 'En als je naar *Pauw & Witteman* kijkt, dan worden er hele gespreken gevoerd in één aflevering over hetzelfde onderwerp, bij wijze van spreken.'

MICHELLE: 'Ja, die hebben ook meer mensen aan tafel.'

LISSETTE: 'Ja.'

MICHELLE: 'Meer partijen, zeg maar.'

LISSETTE: 'Het is minder in discussievorm.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 5, pagina 130)

Daarnaast benoemen laagopgeleiden met nadruk dat er een show wordt opgevoerd en dat het programma gericht is op sensatie. Deze reacties blijven bij de hoogopgeleiden echter uit. Hieruit blijkt dat de laagopgeleiden het programma niet als serieus ervaren. Zij geven daarbij aan dat, wanneer zij op zoek zijn naar politieke informatie, bijvoorbeeld liever naar *Pauw & Witteman* kijken omdat dit volgens hen een meer inhoudelijk programma is.

STEEF: 'En de onderwerpen zijn ook gewoon wat anders. (...) Kijk hier gaat het ook echt om de show.'

MICHELLE: 'Ja.'

STEEF: 'De discussie zelf is niet zo zeer inhoudelijk en bij *Pauw & Witteman* [is deze meer] inhoudelijk denk ik.'

INTERVIEWER: 'Ja, dit is meer om actueel op de hoogte te blijven.'

STEEF: 'Ja.'

LISSETTE: 'Dat is het inderdaad, [je hoort even] de belangrijkste punten en bij *Nieuwsuur* of *Pauw & Witteman* ga je veel dieper op het onderwerp in. Dat spreekt me op zich wel meer aan.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 5, pagina 130)

Hieruit blijkt dat hoogopgeleiden vaker naar het programma *De Wereld Draait Door* kijken en daarom over meer kennis van het programma beschikken. Deze hoogopgeleiden ervaren de inhoud van het programma als serieus en geven niet aan het gevoel te hebben dat er een show wordt opgevoerd, zoals laagopgeleiden dat doen. Laagopgeleiden zeggen dat zij voor politieke informatie liever naar een serieuzer programma zoals *Pauw & Witteman* kijken dan naar *De Wereld Draait Door*. Dit is opvallend omdat deze laagopgeleiden ook aangeven een voorkeur te hebben voor programma's met een hoge amusementswaarde. *Pauw & Witteman* is meer informerend dan amuserend, maar krijgt toch de voorkeur van deze laagopgeleiden.

4.2.4 Expertise

Jongvolwassenen geven als laatste aan dat de expertise van de gasten in *De Wereld Draait Door* van belang is. Zij vinden expertise geen vereiste, maar wel van toegevoegde waarde voor het besproken onderwerp. Hoogopgeleiden tonen in de focusgroepen waardering voor de expertise van de gasten. Zo wordt tafelgast Jort Kelder voornamelijk als storend ervaren in de discussie, maar door dezelfde jongvolwassenen wel weer gewaardeerd vanwege zijn expertise. Ook Ronald Plasterk wordt gewaardeerd vanwege zijn kennis en expertise van het besproken onderwerp. Hieruit blijkt dat deze hoogopgeleiden verder kijken dan alleen de presentatie van de gasten: zij nemen ook de expertise in overweging.

JOELLE: 'Nou ik vind hem wel prettig om naar te kijken op televisie, hij betreft zich altijd best wel bij meerdere, zeker als het om vooruitstrevende dingen gaat, zoals jongeren en onderwijs.(...) Daarbij laat hij zich altijd wel van een goede kant zien. Ja ik heb geen negatief idee bij Ronald Plasterk, maar in dit verhaal staat hij misschien tegenover Jort Kelder niet helemaal goed gewapend. Het is een te korte discussie om beide kanten te kunnen belichten.'

JUSTIN: 'Precies.'

BAS: 'Ja, dat vind ik ook.'

JOELLE: 'Er worden nu een paar dingen geroepen van we zijn eraan gewend dus we willen niet anders en anders gaan we weg.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

JOELLE: 'En Plasterk zegt nou dan ga je toch lekker.'

RAJESH: 'Hij heeft niet echt sterke punten gegeven.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 6, pagina 150)

Laagopgeleiden zien tafelgast Jort Kelder over het algemeen als storend. Zij geven hierbij wel aan dat de oorzaak hiervan kan zijn dat zij geen voorkeur hebben voor de persoonlijkheid van Jort Kelder en dus enigszins bevooroordeeld kunnen zijn. Daarnaast is het opvallend dat laagopgeleiden minder inhoudelijke opmerkingen plaatsen over de expertise. Dit heeft naar verwachting te maken met het feit dat de discussies volgens hen vaak te snel gaan om goed te kunnen volgen. Het derde fragment verloopt volgens deze respondenten rustiger dan de voorgaande twee fragmenten, waardoor zij dit beter kunnen volgen. Hieruit blijkt dat de laagopgeleiden de expertise van de gasten beter kunnen beoordelen wanneer de discussie rustiger verloopt. Uit het onderstaande citaat blijkt dat laagopgeleiden vinden dat Jort Kelder vervelend aanwezig is in de discussie en Ronald Plasterk niet de ruimte geeft om te reageren. Zij zeggen zich wel te realiseren dat Jort Kelder weet waar hij het over heeft, maar zijn het niet eens met één van zijn argumenten.

JEREMY: '[Ik vind het prettig als eerst de één spreekt, dan de ander]. Dit is echt niet zo, omdat Jort Kelder best wel Popi Jopie is.'

SAAR: 'Ja.'

JEREMY: 'Hij kan bij wijze van spreken niet eens ergens serieus op ingaan die Plasterk.'

SAAR: 'Ja.'

JEREMY: 'Hij krijgt ook geen ruimte daarvoor.'

ESTHER: 'Wie de grootste mond heeft die wint.'

JEREMY: 'Ja, want ik vind Jort Kelders argument niet echt heel goed, hij weet veel van de bankenwereld, maar als je gaat zeggen, mensen zijn gewend aan veel geld, dan denk ik dit is geen goed argument.'

ESTHER: 'Ja, dat klopt.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 4, pagina 99)

Behalve de aanwezigheid van de expertise bij de gasten, moeten de besproken onderwerpen ook actueel zijn volgens de laagopgeleiden. Zij geven aan het niet de moeite waard te vinden om te discussiëren over een gebeurtenis dat een tijd geleden heeft plaatsgevonden. Aangezien laagopgeleiden meer moeite hebben met het volgen van de inhoud van de discussies, kan aangenomen worden dat zij nog meer moeite zullen hebben met niet-actuele onderwerpen. Actuele onderwerpen zijn volgens de laagopgeleiden interessanter en daarom makkelijker te volgen.

ANGELIQUE: 'Het ging over zijn gedrag en over Lubbers die een meerderheidskabinet wilde vormen en die heeft toen halverwege gezegd nou ik doe toch een minderheidskabinet.(...) Toen heeft Job Cohen gezegd kijk maar of je het over rechts kan doen.'

ANGELA: 'Ja nou dat is toch gewoon een gebeurtenis? Ja dat is toch niet iets waar je over kan discussiëren eigenlijk? Nu hebben ze het alleen maar over, ja waarom heb je gezegd ga maar over rechts. Dan denk ik waar gaat het nou over, het is toch nou eenmaal gebeurd?'

ANGELIQUE: 'Ja, inderdaad.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 83)

Geconcludeerd kan worden dat hoogopgeleiden bij de beoordeling van de expertise van de gasten aandacht besteden aan de inhoud van de argumenten. Zij maken geen onderscheid in de fragmenten waarbij de expertise duidelijker naar voren komt. Hieruit blijkt dat de hoogopgeleiden de fragmenten voldoende kunnen volgen om te oordelen over de expertise van de gasten. Laagopgeleiden daarentegen spreken in mindere mate over de expertise. Uit de focusgroepen blijkt dat laagopgeleiden meer over de expertise spreken wanneer de discussie een rustige vorm aanneemt, zoals bij het derde fragment. Ook geven zij ook aan een voorkeur te hebben voor actuele onderwerpen, omdat deze voor hen beter te volgen zijn.

4.3 Discussie

Het onderwerp van deze paragraaf is hoe jongvolwassenen betekenis geven aan de discussies in *De Wereld Draait Door* en in hoeverre er op dit punt verschillen bestaan tussen hoog- en laagopgeleiden. De reacties over de discussies gaan gepaard met reacties over de politici in de fragmenten. Deze worden gebruikt als aanvulling om aan te geven waarom jongvolwassenen bijvoorbeeld een discussie als slecht of goed ervaren. Zo kan een politicus volgens hoog- en laagopgeleiden bijvoorbeeld de oorzaak zijn van een slechte of goede discussie. Allereerst wordt er in deze paragraaf ingegaan op de kwaliteit van de discussies. Hierbij wordt aandacht besteed aan de overzichtelijkheid. Aansluitend wordt ingegaan op de argumentatie die centraal staat in de discussies. Tot slot wordt het amuserende en informerende karakter van de discussies besproken.

4.3.1 Kwaliteit

Uit de reacties van de jongvolwassenen blijkt dat de discussies op kwaliteit worden beoordeeld. Daarvoor is het begrijpen van de inhoud van de discussies essentieel. Opvallend is dat hoog- en laagopgeleiden de kwaliteit van de discussies op verschillende manieren beoordelen. Zo nemen hoogopgeleiden voor hun oordeel over de kwaliteit van een discussie verschillende factoren in overweging. Zij kijken bijvoorbeeld naar de rol van de discussieleider, de argumentatie en de overtuigingskracht van de deelnemers. Deze jongvolwassenen doen daarnaast een beroep op hun huidige kennis en ervaring met discussies.

DAAN: 'Uitpraten vind ik één van de belangrijkste.'

BRIT: 'En ook luisteren.'

DAAN: 'En ook luisteren, dus niet alleen maar wachten totdat iemand klaar is met praten en dan je eigen punt weer herhalen, maar echt luisteren.'

BRIT: 'Niet zo van één, twee, drie.'

DAAN: 'Ja van wachten op je startsein, maar echt luisteren naar iemand. Je kan iemand beter aanvallen op zijn argumenten dan dat je met je eigen argumenten probeert beter te zijn. Je kan namelijk als je iemand anders argumenten ontkracht, iemand ontnemen van zijn wapens.'

MICHAEL: 'Ja, precies.'

DAAN: 'Maar goede argumenten, tegen goede argumenten vechten zorgt voor een spannende strijd.'

BRIT: 'Eigenlijk een soort estafette met, je band dan in teamverband, je moet elkaar toch helpen zeg maar.'

INTERVIEWER: 'Jij wilde nog iets zeggen?'

DAAN: 'Nou, een goede discussie is voor mij dat je met heel veel goede argumenten komt en dat die ontkracht worden door de één of de andere partij.'

MICHAEL: 'Ik denk dat je goed moet luisteren naar elkaar en dat je terug moet koppelen naar argumenten die iemand zei, zoals jij net zei.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 39)

Uit de reacties van laagopgeleiden blijkt dat zij moeite hebben met het beoordelen van de kwaliteit wanneer de discussie voor hen lastig te volgen is. De discussies *Bonuscultuur* en *Job Cohen* gaan volgens de laagopgeleiden over het algemeen sneller dan de laatste discussie. Aangezien zij moeite hebben met het volgen van de inhoud van deze twee discussies, wordt de kwaliteit hiervan slechter beoordeeld. De discussie *The Rise of Emile Romer* neemt een rustigere vorm aan, waardoor de laagopgeleiden de inhoud beter kunnen volgen. Voor hen is het vooral belangrijk dat de discussie een vriendelijke en gezellige vorm aanneemt. De beoordeling van laagopgeleiden is gebaseerd op de eerste indruk die zij ervan hebben.

ANGELIQUE: 'Nou leuk, ik zou dit van alle drie de fragmenten het meeste volgen. Dat is omdat als ik naar die mensen kijk, die Marijnissen en die Jack de Vries hebben allebei een hele open houding en ze kijken vrolijk, die Jack de Vries die lacht de hele tijd.'

JESSICA: 'Ja.'

ANGELIQUE: 'En die Marijnissen, die maakt grapjes.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 89)

Ook de overzichtelijkheid van de discussie wordt door jongvolwassenen niet op dezelfde manier beoordeeld. Zo refereren hoogopgeleiden meer aan de inhoud van de discussie om de overzichtelijkheid te beoordelen. Hierbij geven zij aan dat het belangrijk is dat ze de inhoud van de discussie begrijpen en dat dit de discussie overzichtelijk maakt. Daarnaast geven zij aan dat de structuur van de discussie ook belangrijk is voor het beoordelen van de overzichtelijkheid. Wanneer een discussie bijvoorbeeld bestaat uit moeilijke termen, geven de hoogopgeleiden aan dat zij zich kunnen voorstellen dat deze discussie voor sommige mensen niet altijd even overzichtelijk is.

CLAIRE: 'Ja je leert wel wat er gaande is in de politiek. Je leert waar de politiek dus mee bezig is. [Het is belangrijk dat ze] met die bonuscultuur bezig zijn. (...) Ik weet niet precies waar de politiek altijd mee bezig is, dan moet je dat vragenuurtje gaan kijken, (...) maar hier wordt wel meer duidelijk waar ze mee bezig zijn (...).'

MIRJAM: 'Ja, dit is volgens mij voor iedereen wel te volgen, omdat Jort Kelder het wel heel simpel maakt met wat voetballers verdienen. In dat opzicht kan iedereen dit wel volgen, denk ik.'

CLAIRE: 'Ja, het is niet echt politiek jargon, of moeilijke termen die blijven hier uit, want ik neem aan als Plasterk met zijn collega's praat dat het over conjunctuur en schalen en dingen gaat.'

MIRJAM: 'Dat soort dingen worden hier niet besproken.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 1, pagina 8)

De verwachting van hoogopgeleiden dat bijvoorbeeld moeilijke termen een nadelig effect hebben op de overzichtelijkheid, wordt door laagopgeleiden bevestigd. Zo geven de laagopgeleiden aan de discussies *Bonuscultuur* en *Job Cohen* onoverzichtelijk te vinden. Op de derde discussie *The Rise of Emile Roemer* wordt door de jongvolwassenen dieper ingegaan, waaruit blijkt dat deze voor hen overzichtelijker is. Wanneer de laagopgeleiden eenmaal een uitspraak hebben gedaan over de overzichtelijkheid, verandert deze over het algemeen in de loop van de focusgroepen nog maar weinig.

JESSICA: 'Ik weet niet of ik het een discussie vond maar ze hebben wel allemaal gezegd wat ze ervan vonden en toevallig staan alle neuzen dezelfde kant op. Er komt geen discussie, maar het is leuk om naar te luisteren want iedereen is vrolijk.'

RAHID: 'Juist.'

JESSICA: 'Ze zijn open.'

RAHID: 'Open.'

JESSICA: 'En ze luisteren naar elkaar en ze zeggen ook wat.'

ANGELIQUE: 'Maar het doel van die politici, (...) is natuurlijk om onze zieltjes te winnen, dat wij op hen stemmen. Bij die eerste had ik dat niet en bij die tweede had ik dat iets meer, maar bij deze heb ik dat, en niet zo zeer om wat zij mij vertellen maar voornamelijk door hun houding en dingen wat ik van hun zie. Dit vind ik wel interessant en [ik vraag mij af] wat heeft die meneer eigenlijk te vertellen en wat wil hij, dus dan krijg ik meer intrinsieke motivatie om bij hem te gaan kijken.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 93)

Samenvattend kan gezegd worden dat jongvolwassenen de kwaliteit van een discussie op verschillende manieren beoordelen. Zo nemen hoogopgeleiden verschillende aspecten in overweging en reflecteren zij op hun eigen kennis en discussie-ervaring. Dit toont aan dat hoogopgeleiden hun algemene kennis gebruiken voor het beoordelen van een discussie. Zij besteden ook meer tijd aan het onderbouwen van hun argumenten. Laagopgeleiden hebben daarentegen meer moeite met het

beoordelen van de kwaliteit van de discussies, omdat de discussies *Bonuscultuur* en *Job Cohen* voor hen moeilijk te volgen zijn. Dat heeft een nadelig effect op hun beoordeling van de kwaliteit van de discussie. De mening van de laagopgeleiden is over het algemeen gebaseerd op hun eerste indruk. Wanneer zij de discussie niet kunnen volgen, wordt deze al snel als negatief beoordeeld.

4.3.2 Argumentatie

De jongvolwassenen geven tijdens de focusgroepen aan dat een goede argumentatie de kwaliteit van de discussie ten goede kan komen. Er is tussen de jongvolwassenen een verschil waar te nemen in de waardering van de argumentatie. Zo tonen hoogopgeleiden over het algemeen meer waardering voor een goede argumentatie in een discussie. Dit heeft naar verwachting te maken met het punt dat de discussies voor deze jongvolwassenen beter te volgen zijn. Als hoogopgeleiden een discussie inhoudelijk goed volgen, is het waarschijnlijker dat zij goed luisteren naar de argumentatie en hier een eigen oordeel over kunnen vormen.

DAAN: 'Nou het is niet precies ontwijkend, hij gaat wel op één antwoord af en hij wordt een paar keer van zijn stuk gebracht, (...) maar hij herpakt zich en hij maakt zijn zin af. Hij maakt zijn punt duidelijk, alleen wat ik altijd wel belangrijk vind in een discussie is dat zelfs als je een andere invalshoek krijgt dat je ook daarin het zo kan draaien of zo kan vertellen dat je argument dus kloppend is.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

DAAN: 'Nu heb ik meer het idee dat hij koste wat het kost op zijn eigen koers wil blijven, omdat dan datgene wat hij zegt heel erg klopt.'

MICHAEL: 'Hij heeft gewoon een aantal punten die hij wil verkondigen en hij wil dat proberen, koste wat het kost.'

LAURA: 'Ja.'

DAAN: 'Nou, ik heb een beetje het idee dat hij het antwoord uit zijn boek heeft geleerd.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

DAAN: 'Zo van letterlijk dat wat in het boek staat, wil hij vertellen.'

MICHAEL: 'Ja precies dat zeg ik, hij heeft een aantal partijpunten.'

LAURA: 'Hij wijkt niet af van de stof.'

DAAN: 'Hij kan niet met de stof spelen.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 48)

Wanneer een discussie slecht inhoudelijk te volgen is voor laagopgeleiden, is het zeer waarschijnlijk dat ook de argumenten voor hen verloren gaan. Aangezien deze argumenten naar verwachting minder aankomen dan bij hoogopgeleiden, zullen zij hier ook minder kritisch over kunnen oordelen en er dus minder waardering voor hebben.

LISETTE: 'Ja, ik moet zeggen dat ik niet meer alle argumenten weet want het ging zo vlug door elkaar heen.'

MICHELLE: 'Ja.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 5, pagina 119)

Hieruit blijkt dat de inhoud van de discussie een belangrijke rol speelt bij het beoordelen van de argumentatie. Wanneer de inhoud niet of slecht te volgen is, zoals blijkt bij laagopgeleiden, zullen deze jongvolwassenen ook minder kritisch zijn. Hoogopgeleiden daarentegen kunnen de discussies over het algemeen beter volgen en geven door middel van inhoudelijke reacties en onderbouwingen aan wat zij van de argumentatie vinden.

4.3.3 Informatie & amusement

Zowel hoog- als laagopgeleiden reageren op het informatieve en amuserende aspect van de discussies. In het eerste fragment maakt Jort Kelder een vergelijking tussen de bonuscultuur en professionele voetballers. De Jongvolwassenen reageren hier verschillend op door onder andere aan te geven dat dit voorbeeld informatief is, maar ook een amuserend aspect heeft. Informatief is het voorbeeld volgens jongvolwassenen omdat de gemiddelde Nederlander dit volgens hen beter zal begrijpen en hierdoor de inhoud van de discussie duidelijker wordt. Daarnaast bevat dit voorbeeld ook amusementswaarde, omdat voetbal iets is wat door een groot deel van de Nederlandse bevolking als amusemerend ervaren wordt. Opvallend is dat hoogopgeleiden het voorbeeld van Jort Kelder ervaren als iets wat iedereen zal begrijpen. Hierbij wordt aangegeven dat dit soort voorbeelden ook de inhoud van de discussie verduidelijken. Wanneer hoogopgeleiden spreken over een onderwerp dat voor iedereen makkelijk te volgen is, bedoelen zij waarschijnlijk laagopgeleiden.

MIRJAM: 'Ja, dit is volgens mij voor iedereen wel te volgen, omdat Jort Kelder het wel heel simpel maakt, met wat voetballers verdienen, dus in dat opzicht kan iedereen dit wel volgen, denk ik.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

CLAIRE: 'Ja, het is niet echt politiek jargon (...). Ik neem aan als Plasterk met zijn collega's praat dat het gaat over conjunctuur en schalen en dat soort dingen.'

MIRJAM: 'Dat soort dingen worden niet besproken.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 1, pagina 9)

Laagopgeleiden geven aan het voorbeeld van Jort Kelder te begrijpen, maar vinden het weinig toevoegen. Dit strookt met de verwachting van de hoogopgeleiden, dat dit voorbeeld voor laagopgeleiden te begrijpen is. Daarnaast hebben laagopgeleiden kritiek op het voorbeeld van Jort Kelder, terwijl dit bij hoogopgeleiden uitblijft. De voornaamste reden van de kritiek van laagopgeleiden is dat burgers niet het salaris betalen van professionele voetballers, maar wel indirect van mensen in de bankensector.

SAAR: 'Als dat niet zo was dan mogen de banken het eerder zelf weten. Ja nu voelt het een beetje als belastinggeld.'

JEREMY: 'Ja en de vergelijking met voetballers vond ik ook een beetje raar.'

SAAR: 'Ja.'

ESTHER: 'Wij hoeven niet te betalen voor voetballers.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 4, pagina 101)

Hieruit blijkt dat laagopgeleiden juist kritiek hebben op het voorbeeld van Jort Kelder. Dit is opvallend aangezien laagopgeleiden over het algemeen op weinig zaken binnen de discussie kritisch reflecteren. Dit kan te maken hebben met de constatering dat ze weinig inhoud van de eerste twee discussies kunnen volgen, maar wél het voorbeeld. Hierdoor kunnen zij zich genoodzaakt voelen, wanneer de onderzoeker vraagt naar hun mening, om over het voorbeeld te praten wat zij wél begrijpen. Hieruit blijkt dat niet alle inhoud van de discussies voor de laagopgeleiden verloren gaat en dat zij hier ook kritisch naar kunnen kijken. Dit laatste gebeurt over het algemeen in mindere mate dan bij hoogopgeleiden.

4.4 Politici

Het onderwerp van de laatste paragraaf is hoe jongvolwassenen betekenis geven aan de politici in *De Wereld Draait Door* en in hoeverre er op dit punt verschillen bestaan tussen hoog- en laagopgeleiden. Over het algemeen spreken jongvolwassenen gelijktijdig over de discussies en de politici. Deze onderwerpen worden door jongvolwassenen gebruikt om hun standpunten te onderbouwen en te verduidelijken. Na het tonen van *Bonuscultuur* reageren jongvolwassenen bijvoorbeeld als eerste op de discussie die centraal staat. Dit wordt al vrij snel gevolgd door het bespreken van de rol van de politicus in deze discussie. Allereerst wordt in deze paragraaf ingegaan

op de uitstraling van de politici. Vervolgens wordt de overtuigingskracht van de argumentatie besproken. Aansluitend wordt ingegaan op de authenticiteit van de politici. Tot slot wordt aandacht besteed aan de geloofwaardigheid van de politici.

4.4.1 Uitstraling

Uit de reacties van de jongvolwassenen blijkt dat de uitstraling van politici belangrijk is voor hun presentatie in *De Wereld Draait Door*. Over het algemeen bespreken zowel hoog- als de laagopgeleiden direct of indirect de uitstraling van de politici. Deze reacties komen voor een groot deel voort uit de eerste indrukken die jongvolwassenen hebben van de politici. In de beoordeling van de uitstraling is een verschil waar te nemen tussen hoog- en laagopgeleiden. Zo beoordelen hoogopgeleiden de uitstraling op meerdere factoren, waarbij de overtuigingskracht van de boodschap onder andere een belangrijke rol speelt. Laagopgeleiden daarentegen beoordelen de uitstraling meer vanuit hun gevoel. Tot slot worden de politici onderling ook op verschillende manieren beoordeeld. Dit heeft volgens de jongvolwassenen alles te maken met de uitstraling van deze politici. Een hoogopgeleide respondent geeft aan dat politici 'woordvoerders in maatpakken' zijn.

JOELLE: Je bent eigenlijk een woordvoerder in een maatpak, je moet zorgen dat je datgene wat de partij vindt, los van je eigen mening kunt vertellen.

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 6, pagina 162)

Uit de focusgroepen blijkt dat hoogopgeleiden de uitstraling niet alleen op het voorkomen van de politici beoordelen maar ook op de inhoud van de boodschap. Wanneer een politicus zijn standpunten bijvoorbeeld op een overtuigende manier aan het publiek kan overbrengen en hier zelf volledig achterstaat, zal dit een positief effect hebben op zijn uitstraling. Hoogopgeleiden nemen dus meerdere factoren in overweging om de uitstraling van politici te beoordelen.

MICHAEL: 'Ik vond Jort wel gedreven. Hij weet zijn boodschap gewoon duidelijk over te brengen, omdat hij overtuigd is van zijn boodschap.'

LAURA: 'Ja.'

BRIT: 'Hij weet wel wat hij wil, ja.'

MICHAEL: 'Terwijl Plasterk daarin een stuk onzekerder overkomt en daarom zijn boodschap niet lekker overbrengt.'

DAAN: 'Nee, ik vind dat hij tijdens de discussie zijn kalmte doet bewaren en dat getuigt er voor mij wel van dat hij heeft zijn zaakjes gewoon op orde heeft.'

MICHAEL: 'Natuurlijk, hij komt wel gewoon aan het woord.'

DAAN: 'Want een schreeuwend kind daar word je snel paniekerig van en dat is Jort dan is mijn optiek. Hij zegt van ik snap het inderdaad dat het een gewoonte is en dat ze het gewend zijn, maar dat wil niet zeggen dat we ermee door moeten gaan. De bank is gered met belastinggeld dus dan heeft de staat daar iets over te zeggen, de staat koopt de ING.'

LAURA: 'ABN.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 38)

De reacties op de uitstraling van politici gaan bij hoogopgeleiden vaak gepaard met opmerkingen over de overtuigingskracht van de politici. Zeker wanneer een politicus het publiek met de inhoud van zijn boodschap kan overtuigen zal de uitstraling positiever beoordeeld worden volgens deze jongvolwassenen. Hierbij wordt aandacht besteed aan hoe weerbaar de politici in discussies zijn en hoe goed zij argumenten van de tegenpartij kunnen weerleggen.

DAAN: 'Als je dat wel doet, dan krijg ik veel meer vertrouwen in iemand en ja daarom zou ik Plasterk als betrouwbaarder kunnen zien, omdat ik weet dat datgene wat hij doet of waar hij voor vecht dat is echt iets waar hij achterstaat. Hij wil dat die bonussen naar beneden gaan, want het kan gewoon niet langer en als je op zo'n manier een discussie ingaat, ben je goed beslagen ten ijs.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

DAAN: 'Hij weet gewoon waar hij het over heeft en hij moet dan wel een beetje fel zijn. In normale discussies is hij helemaal niet zo. Wat jij terecht opmerkt, je gaat met zo iemand mee, als iemand jou gaat onderbreken dan moet je niet braaf zitten wachten totdat hij jou aan de beurt laat, want dat is waarschijnlijk niet de bedoeling. Dus ik vind als hij dat doorpakt, schakelt en er gewoon vol tegenin gaat, zij het wat onpraktisch in een discussie, het werkt wel, want hij heeft een missie zeg maar.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

DAAN: 'En dat vind ik prettig.'

(Hoogopgeleiden respondenten, focusgroep 2, pagina 61)

Laagopgeleiden daarentegen baseren hun oordeel over de uitstraling van politici op hun eerste indruk. Deze eerste indruk is over het algemeen gebaseerd op het gevoel dat laagopgeleiden hebben bij het zien van de politici. Hierbij kijken zij voornamelijk naar de presentatie en minder naar de inhoud van de boodschap. Dit zal naar verwachting voortkomen uit het eerder vermelde punt, dat

laagopgeleiden meer moeite hebben met het volgen van de inhoud. Hieruit blijkt dat laagopgeleiden meer vanuit hun gevoel oordelen dan dat hoogopgeleiden dat doen.

ANGELIQUE: 'Eigenlijk, niet in eerste instantie maar omdat hij die indruk wekt. Hij is gewoon zo voorzichtig en kan niet zeggen wat hij denkt of vindt, omdat hij er zo over na moet denken, van wat stond er ook al weer in het programma.'

JESSICA: 'Omdat hij zoveel moet nadenken en misschien omdat die Jort Kelder dan net iets anders inbrengt waar hij niet op had gerekend en dan moet hij weer even denken van hoe ga ik hiermee weer op reageren.'

RAHID: 'Politiek correct natuurlijk weer.'

JESSICA: 'Ja.'

ANGELIQUE: 'Maar het lijkt dus wel weer van wat stond er ook alweer in ons programma.'

JESSICA: 'Ja, dat is een beetje dat onzekere, ik vind hem een beetje, vergeleken met die anderen, vind ik hem een beetje onzeker en afwachtend.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 76)

Ook de reacties van de laagopgeleiden over de uitstraling van politici gaan gepaard met opmerkingen over de overtuigingskracht van politici. Laagopgeleiden beoordelen ook de overtuigingskracht van politici meer vanuit hun gevoel. Zij geven hierbij voornamelijk korte antwoorden.

JESSICA: 'Hij is overtuigd ook van zichzelf, ik vind die ander een beetje onzeker.'

RAHID: 'Beetje warrig.'

JESSICA: 'En warrig overkomen.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 71)

Jongvolwassenen beoordelen de uitstraling van politici onderling ook op verschillende manieren. Uit de reacties blijkt dat hoogopgeleiden kritisch naar de uitstraling van politici kijken en hierbij ook een vergelijking maken met politici die niet in de fragmenten voorkomen.

JOELLE: 'Hij heeft ook niet de kop van een politicus.'

BAS: 'Nou dat vind ik nou weer wel, hij heeft wel de juiste uitstraling.'

JOELLE: 'Ja?'

BAS: 'Maar als hij begint met praten denk ik, stop maar weer.'

RAJESH: 'Het is niet mijn partij.'

JUSTIN: 'Hij is wel populair geworden.'

JOELLE: 'Zijn imago is een beetje stoffig en een beetje traag.'

BAS: 'Ja, dat is toch de politiek, of niet?'

JOELLE: 'Nou ja, ik vind Rutte veel minder stoffig en traag en Marijnissen vond ik altijd heel goed.'

BAS: 'Jawel.'

JOELLE: 'En Fortuyn, hij was alles behalve stoffig, maar juist meerzijdig.'

(Hoogopgeleiden respondenten, focusgroep 6, pagina 152)

Laagopgeleiden daarentegen tonen pas waardering voor politici in het programma *De Wereld Draait Door* wanneer de discussie goed voor hen te volgen is. Daarnaast is het voor hen belangrijk dat de politici een open en vriendelijke houding hebben. Zij geven aan snel hun aandacht te verliezen als politici zakelijk overkomen.

JESSICA: 'Maurice de Hond heeft echt totaal geen indruk op mij gemaakt. Ik vind die Jack de Vries en die Jan Marijnissen gewoon door hun houding en dat ze een beetje lachen, vrolijk.'

ANGELIQUE: 'En ze zitten niet zo stijf.'

JESSICA: 'Dat trekt je toch sneller om naar iemand te luisteren, dan zo zakelijk.'

ANGELIQUE: 'Het is gewoon, ze zitten erbij alsof ze gewoon bij mij thuis op visite zijn.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

ANGELIQUE: 'En die andere, zoals die Plasterk net en Job Cohen, dat is echt niet in je woonkamer, dat is echt op televisie.'

(Laagopgeleiden respondenten, focusgroep 3, pagina 89)

Samenvattend kan gezegd worden dat de uitstraling van politici op verschillende manieren worden beoordeeld door hoog- en laagopgeleiden. Hoogopgeleiden nemen meer factoren in overweging, zoals de inhoud van de boodschap en het voorkomen van de politici. Het is voor deze hoogopgeleiden belangrijk dat de inhoud van de boodschap overtuigend is, hetgeen de uitstraling vervolgens ten goede zal komen. Laagopgeleiden beoordelen de uitstraling daarentegen meer vanuit hun gevoel, dat voortkomt uit hun eerste indruk. Zij besteden meer aandacht aan de presentatie dan aan de boodschap. Ook de overtuigingskracht van politici wordt door laagopgeleiden meer vanuit hun gevoel beoordeeld.

Tot slot worden de politici onderling door hoog- en laagopgeleiden op verschillende manieren beoordeeld. Zo maken hoogopgeleiden een vergelijking tussen politici die niet in de fragmenten voorkomen. Zij geven aan een voorkeur te hebben voor politici met een moderne, frisse uitstraling. Laagopgeleiden daarentegen laten zich pas positief uit over politici wanneer de discussie een rustige vorm aanneemt en wanneer de politici vrolijk zijn en een open houding hebben. Hieruit blijkt dat

laagopgeleiden een voorkeur hebben voor politici die makkelijk te volgen zijn en een positieve uistraling hebben.

4.4.2 Authenticiteit

Uit de focusgroepen blijkt dat jongvolwassenen de authenticiteit van politici belangrijk vinden voor hun presentatie in *De Wereld Draait Door*. De authenticiteit wordt door de respondenten over het algemeen indirect besproken. De beschrijving van de authenticiteit door de hoog- en laagopgeleiden komt redelijk met elkaar overeen. Zo geven hoogopgeleiden aan het belangrijk te vinden dat politici zich staande weten te houden in de politiek door zichzelf te blijven en niet met alle winden mee te waaien.

DAAN: 'Als je een sympathieke gast bent dan maak je hem af, dat is voor mij een beetje wat sympathie inhoud. Binnen de politiek moet je natuurlijk ook een beetje wortels hebben en nu lijkt het een beetje of hij met alle winden meewaait.'

BRIT: 'Hij heeft te goede bedoelingen.'

DAAN: 'Een beetje naïef misschien.'

MICHAEL: 'Er wordt misbruik van hem gemaakt, misbruik van zijn goedheid.'

DAAN: 'Of misschien is hij er gewoon klaar mee, hij heeft best wel een lange periode gehad van weet je wat zoek het lekker uit. Misschien zei hij dat moet je het eerst even over rechts uitzoeken van zorg maar eerst dat je weet wat je daar kan of niet kan, en dan praten we wel verder. Als je niet met Geert Wilders, daar eindigde hij ook mee, als je niet met Wilders wil regeren dan hoeft dat niet want ik ben er, dan kan je met de PvdA regeren en daar komen we echt wel uit.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 2, pagina 47)

Laagopgeleiden geven aan dat het de authenticiteit ten goede komt wanneer een politicus rustig blijft en zich niet van de kaart laat brengen door de andere discussiedeelnemers. Zij zeggen ook dat een politicus overtuigender is als hij rustig blijft.

ANGELIQUE: 'Het is dat Matthijs van Nieuwkerk alleen maar aanvalt en dat hij hem ook niet de kans wil geven van wat heb je eigenlijk te vertellen.'

JESSICA: 'Ja.'

ANGELIQUE: 'Ik ga gewoon wat roepen en eigenlijk zit je hier om te luisteren.'

JESSICA: 'Maar ik vind Job Cohen heel rustig en hij neemt alles gewoon heel netjes. Hij heeft zijn weerwoord en hij heeft zoets van ik ben niet onder de indruk van wat je allemaal tegen me lult.'

ANGELIQUE: 'Maar ik vind wel ondanks dat hij zo rustig is, als je hem vergelijkt met die Plasterk vind ik hem wel veel overtuigender.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 3, pagina 80)

Hieruit blijkt dat de beoordeling van de authenticiteit tussen de hoog- en laagopgeleiden redelijk met elkaar overeenkomt. De overeenkomst zit in het punt dat politici zichzelf moeten blijven in de politiek en ondanks aanvallen van andere politici zich staande moeten kunnen houden. Laagopgeleiden geven bovendien aan dat een politicus overtuigender overkomt als hij rustig is en zichzelf blijft.

4.4.3 Geloofwaardigheid

Uit de focusgroepen blijkt dat jongvolwassenen het belangrijk vinden dat politici geloofwaardig overkomen op televisie. Er is wel een verschil waar te nemen in de reacties over de geloofwaardigheid tussen de hoog- en laagopgeleiden. Zo beoordelen hoogopgeleiden de geloofwaardigheid van politici aan de hand van verschillende factoren. Hierbij wordt de presentatie van de politici in acht genomen, maar ook de overtuigingskracht van de boodschap. Opvallend is dat de hoogopgeleiden ook de politicus als mediapersoon in overweging nemen. Hieruit blijkt dat hoogopgeleiden kennis hebben over de politici in de fragmenten en deze kennis gebruiken om de geloofwaardigheid te beoordelen.

BAS: '(...) Hij komt wel geloofwaardig over op zich, maar ik vind hem niet zo sterk dat ik zeg [ik ben het nu met de standpunten van de PvdA eens].'

JOELLE: 'Beetje sympathie.'

BAS: 'Ja, zover krijgt hij mij niet.'

CLAUDIA: 'Nou, hij wekt geen sympathie op nee.'

BAS: 'Ondanks dat ik het best wel een beetje met hem eens ben. Nee ik vind hem niet sterk genoeg, maar ik vind hem sowieso niet echt een heel sterk mediapersoon.'

(Hoogopgeleide respondenten, transcript 6, pagina 149)

Laagopgeleiden daarentegen benoemen de geloofwaardigheid van de politici in mindere mate. Deze jongvolwassenen spreken wel over of ze het eens zijn met de standpunten van politici, maar bespreken dit over het algemeen minder dan de hoogopgeleiden. Opvallend is dat de laagopgeleiden hierbij reflecteren op de inhoud van de discussies, wat over het algemeen in de focusgroepen bij deze jongvolwassenen uitblijft. Hieruit blijkt dat zij de kern van het eerste fragment begrijpen en dat dit gebruikt wordt om de geloofwaardigheid van de politicus te beoordelen.

STEEF: 'Ja, hij weet het wel goed uit te leggen.'

LISSETTE: 'Nou, ja ik neig eigenlijk meer naar Jort Kelder, want ik vind ook dat die bonussen absurd hoog zijn. Ik bedoel dat vind ik ook eigenlijk te bizar, maar ik denk eigenlijk dat je momenteel in een maatschappij leeft waarin het toch een soort van deel van uitmaakt en je kunt niet meer terug naar 30 jaar geleden dus je kunt niet ineens zeggen we doen het niet meer. (...) Als je bij een bank werkt, het is heel prestatiegericht volgens mij ook als je in de top zit, in het management, dus ja die cultuur die is daar gewoon ingekomen (...) en ik denk ja dat het ook wel een soort motivatiestuk is of het past gewoon niet meer in de maatschappij om nu opeens te zeggen van het kan niet meer, we schaffen het af en daarmee zijn alle problemen verholpen, dat geloof ik gewoon niet echt.'

INTERVIEWER: 'Ja.'

LISSETTE: 'Dus zoals Plasterk dat dan zegt van we schaffen het af en daarmee is 30 miljard gespaard dat werkt gewoon niet, dus in dat opzicht vind ik het wel erg makkelijk verwoord.'

(Laagopgeleide respondenten, transcript 5, pagina 119)

Geconcludeerd kan worden dat de geloofwaardigheid van politici belangrijk is voor hoe jongvolwassenen betekenis geven aan politici in *De Wereld Draait Door*. Hoogopgeleiden nemen onder andere hun huidige kennis van de politici in overweging bij het beoordelen van de geloofwaardigheid. Daarnaast reflecteren zij op de standpunten van de politici. De laagopgeleiden doen dat in dit geval ook. Zo gebruiken de laagopgeleiden de standpunten van de politici en geven hierbij aan of zij het hiermee eens zijn of niet. Hierbij wordt alleen niet letterlijk de term geloofwaardigheid gebruikt. Opvallend hierbij is dat laagopgeleiden hier wel over de inhoud van *Bonuscultuur* spreken, waar dit over het algemeen uitblijft. Hieruit komt naar voren dat deze laagopgeleiden de kern van het fragment wel begrijpen, maar zich hier over het algemeen minder over uitlaten.

5. CONCLUSIE

Dit onderzoek begon vanuit het idee dat popularisering een belangrijke rol speelt bij het informeren van burgers over politieke ontwikkelingen. In dit onderzoek is specifiek gekeken naar hoe jongvolwassenen optredens van politici in het programma *De Wereld Draait Door* ervaren. Aangezien niet alle jongvolwassenen popularisering op dezelfde manier zullen ervaren, is ervoor gekozen om de onderzoeksgroep op te delen in hoog- en laagopgeleiden. Dit zal aantonen of er in de huidige maatschappij gesproken kan worden van een kloof tussen hoog- en laagopgeleiden. Jongvolwassenen tussen de 21 en 28 jaar vormen een interessant onderzoeksgroep, omdat jongeren naarmate ze ouder worden meer politiek betrokken zijn (Aalberts, 2006). Deze doelgroep is dan ook naar verwachting vanuit een persoonlijk motivatie bezig met de politiek. Hierbij is getracht een antwoord te vinden op de volgende onderzoeksvraag: *Hoe geven hoog- en laagopgeleiden tussen de 21 en 28 jaar betekenis aan optredens van politici in De Wereld Draait Door?*

Het laatste en concluderende hoofdstuk is opgedeeld in drie paragrafen. De eerste paragraaf bespreekt kort de belangrijkste bevindingen uit de data-analyse. In tweede paragraaf wordt er teruggekoppeld naar de theorie die besproken is in het theoretisch kader. Tot slot worden in de laatste paragraaf de knelpunten van het onderzoek besproken en worden suggesties gedaan voor vervolgonderzoek.

5.1 Resultaten

Uit de analyse blijkt dat er een duidelijk verschil is in de manier van betekenisgeving tussen hoog- en laagopgeleiden. Zo geven hoogopgeleiden over het algemeen een oordeel over bijvoorbeeld het programma, de discussie of de politici dat gebaseerd is op meerdere factoren. Hierbij wordt bijvoorbeeld gekeken naar al bestaande kennis over de politici, de inhoud van de boodschap of naar de officiële richtlijnen voor een discussie. Opvallend hierbij is dat deze hoogopgeleiden over alle besproken items in de focusgroepen wel een mening hebben. Ook worden er onderwerpen bijgehaald die niet in de fragmenten naar voren komen, maar wel besproken dienen te worden volgens deze hoogopgeleiden. Zo wordt er bijvoorbeeld gereflecteerd op de affaire van Jack de Vries en het aftreden van Job Cohen in 2012. Hierbij hebben hoogopgeleiden geen moeite met het uiten van kritiek of het geven van complimenten voor bepaalde handelingen van de politici. Daarnaast worden de meningen van de hoogopgeleiden ook uitgebreid onderbouwd.

Laagopgeleiden daarentegen hebben een minder uitgesproken en minder veelzijdige mening dan hoogopgeleiden. In de focusgroepen reageren zij bijvoorbeeld dan ook door te zeggen dat zij geen

mening hebben over bepaalde onderwerpen. Wanneer zij wel ergens een mening over hebben duiden zij deze over het algemeen aan met korte reacties. Hieruit blijkt dat laagopgeleiden meer moeite hebben met het onderbouwen van hun mening. Daarnaast wijken deze jongvolwassenen ook niet af van de inhoud van de fragmenten.

Een mogelijke verklaring voor het verschil in betekenisgeving tussen jongvolwassenen is gerelateerd aan de inhoud van de discussie. Laagopgeleiden geven aan moeite te hebben met het volgen van de inhoud wat als gevolg heeft dat zij hun aandacht verliezen. Dit maakt het voor deze jongvolwassenen moeilijk om kritisch te kunnen reflecteren op de inhoud van de discussies. Laagopgeleiden geven over het algemeen een oordeel over bijvoorbeeld het programma, de discussie of de politici dat gebaseerd is op hun ingevingen en gevoel. Hierbij is voornamelijk de eerste indruk van deze jongvolwassenen belangrijk. Zij geven hierbij zelf aan de discussies niet inhoudelijk te kunnen overzien en dat zij daarom moeite hebben om hierover uitspraken te doen. Ook blijkt dat laagopgeleiden niet vaak naar *De Wereld Draait Door* kijken, omdat het voor hen dus moeilijk te volgen is. Daarnaast blijkt dat laagopgeleiden wel graag de discussies inhoudelijk willen beoordelen, maar dat dit vaak niet lukt door de manier waarop het programma in elkaar zit.

Het programma *De Wereld Draait Door* bestaat zoals gezegd uit korte fragmenten die elkaar in een snel tempo afwisselen. Met name in de discussies die aan bod komen wordt er snel op de kern van het onderwerp ingegaan zonder dat er veel achtergrondinformatie wordt gegeven. Dit zorgt ervoor dat kijkers snel moeten schakelen om de inhoud te kunnen begrijpen. Laagopgeleiden geven over het algemeen aan hier moeite mee te hebben. Hieruit kan geconcludeerd worden dat voorkennis van de besproken onderwerpen aanwezig dient te zijn om de discussies te kunnen volgen. Aangezien hoogopgeleiden wel aangeven de discussies te kunnen volgen kan er geconcludeerd worden dat het format van *De Wereld Draait Door* geschikt is voor deze groep. Het programma is daarentegen minder geschikt voor laagopgeleiden omdat zij over minder voorkennis beschikken.

Een ander belangrijk punt dat uit de analyse naar voren komt is dat hoogopgeleiden een bepaald verwachtingspatroon hebben van laagopgeleiden. Zo geven hoogopgeleiden bijvoorbeeld aan dat het programma *De Wereld Draait Door* volgens hen laagdrempelig is en hierdoor toegankelijk is voor een groot publiek. Hierbij geven zij ook aan dat het volgens hen een interessant programma is om op de hoogte te blijven van politieke ontwikkelingen. Zij gaan er hierbij vanuit dat laagopgeleiden deze mening met hen delen. Laagopgeleiden ervaren dit echter niet op deze manier en geven juist aan moeite te hebben met het volgen van de discussies in de fragmenten. Hierbij geven zij aan een voorkeur te hebben voor programma's met een hoge amusementswaarde, zoals *Ik Hou van Holland* of *Will & Grace*. In de focusgroepen geven laagopgeleiden echter wel aan dat zij begrijpen dat het

een geschikt programma is om iets te leren over de politiek, maar voelen zichzelf niet door het programma aangesproken.

5.1.1 Beantwoording deelvragen

De eerste deelvraag richt zich op hoe jongvolwassenen betekenis geven aan het programma *De Wereld Draait Door*. Hoogopgeleiden geven aan een voorkeur te hebben voor programma's waar informatie en amusement elkaar afwisselen. Volgens de hoogopgeleiden zorgt deze combinatie ervoor dat het programma ook voor laagopgeleiden toegankelijk is. Daarnaast blijkt dat deze jongvolwassenen hun huidige kennis van het programma gebruiken om betekenis te geven aan *De Wereld Draait Door*. Hierbij kijken zij dus niet alleen naar de drie fragmenten maar nemen ook voorgaande afleveringen in overweging om te oordelen over het programma. Laagopgeleiden geven daarentegen aan een voorkeur te hebben voor programma's met een hoge amusementswaarde. Hieruit blijkt dat de laagopgeleiden minder interesse hebben in politieke ontwikkelingen en zich liever laten amuseren wanneer zij televisie kijken. Opvallend hierbij is dat laagopgeleiden in tegenstelling tot de verwachting van hoogopgeleiden het programma niet als laagdrempelig ervaren. Zij geven hierbij aan dat de discussies over het algemeen te snel gaan en dat zij daarom moeite hebben met het volgen van het programma. Dit heeft als gevolg dat zij het programma als minder positief ervaren dan hoogopgeleiden.

De tweede deelvraag richt zich op hoe jongvolwassenen betekenis geven aan de discussies. Hoogopgeleiden nemen verschillende aspecten van de discussie in overweging. Zo wordt bijvoorbeeld niet alleen naar de manier van discussiëren gekeken maar ook naar de inhoud van de argumentatie en naar de presentatie van de politici. Laagopgeleiden hebben zoals gezegd meer moeite om de discussies te volgen en hebben hierdoor ook moeite met het bekritisieren van de discussies. Hierbij wordt aangegeven dat de discussies, met name in de eerste twee fragmenten, te snel gaan en dat zij daarom weinig meekrijgen van de inhoud. Aangezien de discussies over het algemeen moeilijk te volgen zijn voor de laagopgeleiden, ervaren zij de discussies als minder positief.

Tot slot richt de derde deelvraag zich op wat jongvolwassenen doen met de beelden van politici in *De Wereld Draait Door*. Hoogopgeleiden nemen bij de betekenisgeving aan de politici meerdere factoren in overweging. Hierbij wordt niet alleen aandacht besteed aan de presentatie van de politici maar wordt ook gereflecteerd op de huidige kennis die hoogopgeleiden van de politici hebben. Hieruit vloeit de verwachting voort dat hoogopgeleiden de optredens van politici in de fragmenten zullen onthouden en hier in de toekomst op reflecteren wanneer over deze politici gesproken wordt. Laagopgeleiden beschikken daarentegen over minder kennis van de politici in de fragmenten. Het punt dat zij over het algemeen weinig kennis hebben van politici leidt tot twee mogelijke verwachtingen. Aan de ene kant is het mogelijk dat deze laagopgeleiden vaker met politici in de

media in aanraking zijn gekomen maar deze niet interessant genoeg vinden om iets met de mediabeelden te doen. Dit leidt er toe dat deze laagopgeleiden ook niets met de beelden van de politici in deze fragmenten zullen doen. Aan de andere kant is het mogelijk dat laagopgeleiden, juist vanwege hun beperkte kennis en omdat er nu over gediscussieerd is, de politici in deze fragmenten zullen onthouden.

5.2 Discussie

Uit de analyse blijkt dat er een duidelijk verschil is de manier van betekenisgeving tussen hoog- en laagopgeleiden. Hoogopgeleiden kunnen het programma goed volgen waardoor zij ook inhoudelijk kunnen reageren op de fragmenten. Hierbij geven zij aan het programma als laagdrempelig te ervaren waardoor laagopgeleiden zich makkelijk kunnen laten informeren over politieke ontwikkelingen. Laagopgeleiden geven daarentegen aan juist moeite te hebben met het volgen en het begrijpen van de inhoud van het programma. Door aan te geven dat een programma zoals *De Wereld Draait Door* ook geschikt is voor een lager opgeleid publiek, blijkt dat hoogopgeleiden weinig kennis hebben van de interesses van laagopgeleiden. Zeker omdat deze voorspelling door laagopgeleiden niet worden bevestigd.

Deze verschillen in betekenisgeving tussen hoog- en laagopgeleiden zorgen volgens Van Reybrouck (2008) voor een kloof in de huidige maatschappij. Volgens Van Reybrouck (2008) is het opleidingsniveau van burgers voor een groot deel bepalend voor hun politieke opvattingen. Uit dit onderzoek blijkt dat de kloof tussen hoog- en laagopgeleiden mogelijk groter is dan hoogopgeleiden vaak beweren. Hoogopgeleiden hebben de pretentie *De Wereld Draait Door* te bestempelen als laagdrempelig, terwijl dit door laagopgeleiden niet zo ervaren wordt. Laagopgeleiden geven daarentegen juist aan een voorkeur te hebben voor programma's met hoofdzakelijk amusementswaarde en niet echt geïnteresseerd te zijn in de politiek. Impliciet hier is het derde persoonseffect bij de hoogopgeleiden. Hierbij verwachten hoogopgeleiden dat anderen wel door het programma worden beïnvloed maar zichzelf niet.

Aalberts (2006) geeft aan dat ondanks de mogelijkheid dat mensen in aanraking kunnen komen met gepopulariseerde politiek dat dit niet betekent dat zij dat ook daadwerkelijk doen. Uit de analyse blijkt dat hoogopgeleiden in aanraking komen met de gepopulariseerde politiek via *De Wereld Draait Door*. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zij aangeven geïnteresseerd te zijn in politieke ontwikkelingen en zich graag op een luchtige manier hierover laten informeren. Laagopgeleiden daarentegen zijn minder geïnteresseerd in de politiek. Zij realiseren zich dat programma's zoals *De Wereld Draait Door* bekeken worden door een groot publiek, maar hebben zelf niet de drang om ernaar te kijken. Een verklaring hiervoor is dat zij moeite hebben met het volgen van de inhoud van

de discussies, omdat deze vaak te snel gaan waardoor zij hun aandacht verliezen. Opvallend is dat laagopgeleiden aangeven dat wanneer zij op zoek zijn naar politieke informatie liever naar een traditioneel politiek programma zoals *Pauw & Witteman* te kijken. Pauw & Witteman is volgens deze laagopgeleiden beter te volgen, omdat er minder door elkaar wordt gepraat en voor hun gevoel minder een show opgevoerd wordt.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat hoogopgeleiden, vanwege hun politieke interesse en betrokkenheid over het algemeen meer in aanraking zullen komen met popularisering van politiek dan laagopgeleiden. Laagopgeleiden zien infotainment slechts als informatieve televisie en niet als amusement. Hoogopgeleiden zien *De Wereld Draait Door* daarentegen als amuserende informatieve televisie. Daarnaast kijken hoogopgeleiden ook naar informatieve politieke programma's en zijn voor hun politieke informatie niet geheel afhankelijk van popularisering. Zij geven wel aan zich liever op een amuserende manier te laten informeren over de politiek.

Volgens Van Zoonen (2004) dienen politici gebruik te maken van de populaire cultuur om een groot en veelzijdig publiek te bereiken. Hierbij zijn programma's die zich bevinden binnen de populaire cultuur en burgers informeren over politiek ontwikkelingen geschikt om naast hoog- ook laagopgeleiden te informeren over de politiek. Deze opvatting van Van Zoonen (2004) komt overeen met de verwachting van hoogopgeleiden dat uit dit onderzoek naar voren komt. Hierbij verwachten Van Zoonen (2004) en de hoogopgeleiden uit dit onderzoek dat *De Wereld Draait Door* laagdrempelig en toegankelijk is voor een lager opgeleid publiek. Aangezien inhoudsanalyses over het algemeen als doel hebben om achtergrondinformatie te verschaffen over popularisering is het opvallend dat Van Zoonen (2002; 2004; 2005) een uitspraak doet over het ontvangst door burgers. Dit onderzoek toont echter aan dat de gepopulariseerde politiek over het algemeen aantrekkelijk is voor hoogopgeleiden en dat laagopgeleiden er maar weinig naar kijken. Er kan aangenomen worden dat er op basis van inhoudsanalyses mogelijk voorspellingen gedaan kunnen worden over het ontvangst door burgers, maar hier dient rekening gehouden te worden met het feit dat popularisering burgers bij de politiek betreft, een idee is van hoger opgeleiden. Zo blijkt uit het onderzoek dat laagopgeleiden popularisering zoals die bij *De Wereld Draait Door* tot uiting komt niet als prettig ervaren.

Er kan geconcludeerd worden dat de onderzochte vorm van popularisering van politiek voornamelijk interessant is voor hoogopgeleiden. De opvatting van Van Zoonen (2004) dat politici gebruik dienen te maken van de populaire cultuur om een groot en veelzijdig publiek te bereiken wordt in dit onderzoek dan ook niet bevestigd. Ook de hoogopgeleiden verwachten in dit onderzoek dat *De Wereld Draait Door* toegankelijk is voor een lager opgeleid publiek. Deze verwachting wordt door de lager opgeleiden van dit onderzoek ook niet bevestigd. Laagopgeleiden tonen weinig interesse in de politiek en voelen zich niet genoodzaakt om hier verandering in te brengen. Hieruit

blijkt dat het programma *De Wereld Draait Door* een hoogopgeleid publiek aantrekt, ondanks de verwachting van velen dat het ook door laagopgeleiden veel bekeken wordt.

5.3 Beperkingen en aanbevelingen

Tijdens de focusgroepen is gebleken dat de betekenisgeving van jongvolwassenen aan de gepopulariseerde politiek een moeilijk te onderzoeken onderwerp is. Dit heeft onder andere te maken met het punt dat deze betekenisgeving als het ware een onbewust proces is dat jongvolwassenen niet zelf benoemen. Hierbij dient de onderzoeker als het ware de onderliggende betekenisgeving van jongvolwassenen te lezen. Aangezien in de focusgroepen een discussie centraal stond waarbij de respondenten onderling snel op elkaar reageerden, kregen jongvolwassenen weinig kans om hun meningen te onderbouwen. Deze onderbouwing is juist interessant wanneer de betekenisgeving onderzocht wordt. Dit maakt het interessant om bij vervolgonderzoek interviews af te nemen waarbij de onderzoeker voldoende kan doorvragen.

Een ander probleem is dat de geselecteerde fragmenten niet altijd door alle jongvolwassenen begrepen werden. Met name de laagopgeleiden hadden moeite met het inhoudelijk reageren op de discussies. Hoogopgeleiden daarentegen reageerden wel inhoudelijk op alle drie discussies. Hieruit blijkt dat de discussies niet op een gelijkwaardige manier beoordeeld konden worden door alle jongvolwassenen. Voor vervolgonderzoek is het daarom belangrijk dat zowel laag- als hoogopgeleiden de inhoud kunnen volgen. Hier dient de onderzoeker bij het selecteren van fragmenten van populaire programma's rekening mee te houden.

Daarnaast richt dit onderzoek zich slechts op één programma. Aangezien jongvolwassenen in de focusgroepen meerdere keren op verschillende populaire programma's reflecteren is het voor vervolgonderzoek interessant om deze programma's met elkaar te vergelijken en om te achterhalen aan wat voor populaire programma's jongvolwassenen de voorkeur geven.

LITERATUURLIJST

Aalberts, C. (2006). *Aantrekkelijke politiek? Een onderzoek naar jongeren en popularisering van politiek*. Apeldoorn: Het Spinhuis.

Bartels, L.M. (1993). Messages Received: The Political Impact of Media Exposure. *American Political Science Review*, 87 (2), 267-285.

Baum, M.A. (2002). Sex, Lies and War. How Soft News Brings Foreign Policy to the Inattentive Public. *American Political Science Review*, 96 (1), 91-109.

Bennett, W.L. (1990). Towards a Theory of Press-State Relations in the United States. *Journal of Communication*, 40 (2), 103-127.

Beus, J. de (2000). Een primaat van politiek (*rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar politicologie aan de Universiteit van Amsterdam op 29 juni 2001*). Amsterdam: Vossiuspers UvA.

Blumler, J.G. & Gurevitch, M. (1995). *The Crisis of Public Communication*. New York: Routledge.

Blumler, J.G. & Kavanagh, D. (1999). The Third Age of Political Communication: Influences and Features, *Political Communication*, 16 (3), 209-230.

Boeije, H. (2002). A purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality and Quantity*, 36 (4), 391-409.

Brants, K. (1998). Who's Afraid of Infotainment? *European Journal of Communication*, 13 (3), 315-335.

Brants, K. & Neijens, P. (1998). The infotainment of politics. *Political Communication*, 15 (2), 149-164.

Brants, K. & Praag, P. van (2005). De Media Hebben het Gedaan. In: Brants, K. & Van Praag, P. (red.). *Politiek en Media in Verwarring. De Verkiezingscampagnes in het Lange Jaar 2002*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1-21.

Brants, K. & Voltmer, K. (2011). Introduction: Mediatization and De-centralization of Political Communication. In: Brants, K. & Voltmer, K. (red.). *Political Communication in Postmodern Democracy. Challenging the Primacy of Politics*. London: Palgrave Macmillan, 1-18.

Broom, A., Hand, K. & Tovey, P. (2009). The Role of Gender, Environment and Individual Biography in Shaping Qualitative Interview Data. *International Journal of Social Research Methodology*, 12 (1), 51-65.

Corbin, J.M. & Strauss, A. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology*, 13 (1), 3-21.

Dahlgren, P. (1995). *Television and the Public Sphere: Citizenship, Democracy, and the Media*. London: Sage.

De Wereld Draait Door. (2012). Ronald Plasterk. <http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/media/86328>. Geraadpleegd op 2 februari 2012.

De Wereld Draait Door. (2012). Job Cohen. <http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/media/68646>. Geraadpleegd op 2 februari 2012.

De Wereld Draait Door. (2012). Emile Roemer. <http://dewerelddraaitdoor.vara.nl/media/85165>. Geraadpleegd op 2 februari 2012.

Eisenhardt, K.M. (1989). Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14 (4), 532-550.

Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine Publishing.

Graber, D. (2004). Mediated Politics and Citizenship in the Twenty-First Century. *Annual Review of Psychology*, 55, 545-571.

Habermas, J. (1964). The Public Sphere: An Encyclopedia Article. *New German Critique*, 3, 49-55.

Habermas, J. (1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge: MIT Press.

Hall, S. (1980). Encoding/ Decoding. In: Hall, S., Hobson, D., Lowe, A. & Willis, P. (red.). *Culture, media, language: Working papers in cultural studies 1972-1979*. London: Hutchinson, 128-138.

Hart, R.P. (1999). *Seducing America. How Television Charms the Modern Voter*. Thousand Oaks: Sage.

Hymes, D. (1974). *Foundations in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Iyengar, S. & Kinder, D.R. (2010). *News That Matters. Television & American Opinion*. Chicago: University Press.

Jones, J.P. (2005). *Entertaining politics. New Political Television and Civic Culture*. Lanham: Rowman and Littlefield.

Kellner, D. (2000). Habermas, The Public Sphere and Democracy: A Critical Intervention. In: Hahn, L.E. (red.). *Perspectives on Habermas*. Chicago: Open Court Publishing, 259-285.

Lull, J. (1990). *Inside Family Viewing. Ethnographic Research on Television's Audience*. New York: Routledge.

Manin, B. (1997). *The Principles of Representative Government*. Cambridge: University Press.

Merton, R., Lowenthal, M.F. & Curtis, A. (1946). *Mass Persuasion. The Social Psychology of a War Bond Drive*. Oxford: Harper.

Morgan, D. (1997). *Focus Groups as Qualitative Research*. London: Sage.

Morley, D. (1992). *Television, Audiences and Cultural Studies*. London: Routledge.

Moy, P., Xenos, M.A. & Hess, V.K. (2005). Communication and Citizenship: Mapping the Political Effects of Infotainment. *Mass Communication and Society*, 8 (2), 111-131.

Niemi, R.G. & Hepburn, M.A. (1995). The Rebirth of Political Socialization. *Perspectives on Political Science*, 24 (1), 7-16.

Postman, N. (1985). *Amusing Ourselves to Death. Public Discourse in the Age of Show Business*. London: Heineman.

Praag, P. van & Brants, K. (1995). *Verkoop van de politiek. De verkiezingscampagne van 1994*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Putnam, R.D. (1995). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *Political Science & Politics*, 28 (4), 664-683.

Reybrouck, D. van (2008). *Pleidooi voor populisme: Een pamflet*. Amsterdam: Em.Querido.

Schein, R. (1984). Coming to a New Awareness of Organizational Culture. *Sloan Management Review*, 25, 3-16.

Schudson, M. (1998). *The Good Citizen. A History of American Civic Life*. New York: Free Press.

Sparks, C. (2000). Introduction. The Panic over Tabloid News. In: Sparks, C. & Tulloch, J. (red.). *Tabloid tales. Global Debates over Media Standards*. Lanham: Rowman & Littlefield, 1-42.

Stromback, J. (2008). Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/ Politics*, 13 (3), 228-246.

Weaver D.H. & Wilhoit G.C. (1996). *The American Journalist in the 1990's: U.S. News People at the End of an Era*. Mahwah, New Jersey: Erlbaum.

Wijfjes, H. (2006). Vorm of Vent. Mediatisering in de politieke geschiedenis. In: Voerman, G. & Wolfram, D. (2006). *Kossmann Instituut: benaderingen van de geschiedenis van politiek*. Groningen: Kossmann Instituut, 32-38.

Zoonen, L. van (1999). De maatschappelijke betekenissen van populaire cultuur. In: Van Cuilenburg, J, Neijens P & Scholten, O. (1999). *Media in overvloed. Boeknummer bij Mens & Maatschappij*. Amsterdam: University Press, 67-82.

Zoonen, L. van (2000). Popular Culture as Political Communication. An introduction. *Javnost/ The Public*, 7 (2), 5-18.

Zoonen, L. van (2002). *De gangen van de macht (2). Plezier & politiek in de entertainment-samenleving. Socialisme & Democratie*, 12, 22-30.

Zoonen, L. van (2004). Imagining the Fan Democracy. *European Journal of Communication*, 19 (1), 39-52.

Zoonen, L. van (2005). *Entertaining the Citizen. When politics and popular culture converge*. Boulder, Colorado: Rowman and Littlefield.